

JURIIDILINE AJAKIRI

ÕIGUS

TOIMETUS:

R. Rägo
peatoimetaja

K. Grau, E. Maddison, A. Palvadre,
J. Reinhold, J. Uluots ja

E. Ein
tegevtoimetaja

S I S U.

Artiklid.

Ein, E.: Kaasomanikkude korraldusõigusest	433
Kliimann, A.-T.: Tööajakaitseõigus.	451

Kirjanduse ülevaade.

E. I.: Julius Magnus. Maailma kõrgemad kohtud. (Die höchsten Gerichte der Welt, Leipzig 1929.)	474
R. R.: Itaalias uus kriminaalseadustik ja kriminaalkohtupidamise seadustik	476

Riigikohtu tegelus.

Administratiivosakond:

Kas Saksa Kultuurnõukogu on õigustatud iseseisvalt koolinõuniku tööd korraldama	477
Kas Tartu linna kinnisvaramaksu määramisel korrashoiu kulude mahaarvamine peab toimuma üldtulust järkudekaupa vastavates protsentides?	477
Kas Metsadeameti otsuste, korralduste ja määruste peale saab adm. kohtu korras Riigikohtule kaevata?	478
Kas käsitöölisekohale tuleb maasaajaks määrata just käsitöölise?	478
Kas reservi üle viidud riigiametnik on õigustatud reservis olemise ajal tööjõu kaotamise puhul pensioni saama Pensionisead. §§ 9—15 alusel ja tabel nr. 2. järgi?	479
Kas teadaannete ja avaldiste kohta, mis maksustamisele tulevad Tempelmaksutariifi nr. 41. järgi, võib maksev olla erand, mis ette nähtud avaldiste kohta, mis Tariifi nr. 1. alla kuuluvad?	279
Kas reservis olevat riigiametnikku võib teenistuskohuste täitmisel saadud parandamata haiguse ja töövõime kaotamise tõttu Riigiteenistuse seaduse § 39. p. 2 lit. b põhjal riigiteenistusest vabastada?	480
Kas metsatööstus-ettevõtete jaoks võib Ots. maksude seaduse § 479. alusel lunastada äritunnistusi ka pooleks aastaks?	480
Kas on tarvis ühe valla piirides mitme lepingu põhjal ja ise kohas asuva metsatööstus-ettevõtte jaoks eraldi äritunnistust lunastada?	480

Lisa.

Riigikohtu 1929. a. otsused . . . . . lk. 81—112	
IX Õigusteadlaste Päeva protokollid (aastatellijaille).	

Kaasomanikkude korraldusõigusest.

Sugemeks BES art. 938. tõlgendamisele.

E. Ein.

Sisukord. 1. Sissejuhatuseks. 2. BES art. 938. 3. Vilikasutus. 4. Servituudid. 5. Muud asjaõigused. 6. Lepingulised suhted. 7. Üüri- ja rendivahekorrad. Eitava seisukoha arvustus. 8. Positiivsed andmed mõttelise osa renditamise võimaluse kasuks.

1. — Kaasomandi instituut, millele nii üldises pandektiõiguses kui moodsais välismaa õigustes tohutu arv eriuurimusi pühendatud, on BES seisukohast pea täiesti analüüsimata, ehkki kohtutegeluses mitmes kaasomandi eriküsimuses seisukohti on võetud ja lahendatud mitmedki küsimused, mille kohta seadustikus otsest vastust pole. Erdmann oma System'is püüab peasjalikult kindlaks määrata kaasomandi ja mõttelise osa loomust, kuid sugugi ei lasku kaasomandi režiimi üksikküsimusis üle BES-es sisalduvate määruste¹, ja neidki ta peab silmas ainult *sedes materiae*'s asuvaid, kuna mujal laiali paisatud n. n. *leges erraticae* pole ta poolt kokku korjatud kaasomandi positiivse režiimi ehitamiseks. Vaid viimasel ajal on ka meil hakatud kaasomandiga seotud küsimusi monograafiliselt käsitlema. Nii P. Poom pühendas põhjaliku uurimuse küsimusele, kas on võimalik mõttelist osa igamise teel omandada², ja hiljuti prof. I. Tjutrumov käsitles küsimust, kas võib mõttelist osa renditada³. Viimane küsimus on sedavõrt huvitav, et ergutab kaasomandi režiimi mitmekülgele selgitamisele ja eriti viimatimainitud autori poolt püstitatud küsimuse revideeringule, mille tulemused erinevad mainitud autori omist.

Kaasomandi režiimis tuleb eristada⁴ ühelt poolt kaasomanikkude juriidilist korraldusõigust ja teiselt poolt materiaalist korraldusõigust, teiste sõnadega, õiguslike tehin-

¹ System des Privatrechts II k., lk. 20 jj.

² Õigus nr. 3, 1929.

³ Õigus nr. 4, 1930.

⁴ Bonfante, Corso di diritto romano, II, 2. p, 13.

gute kompleksi, mida kaasomanik võib toime panna terve asja või ta reaalse või mõttelise osa suhtes, ja teisest küljest, ühise asja otsest materiaalist kasutamist.

Terve asja korraldust käsitlevad art. art. 929. ja 930. Esimene neist määrab, et sääraseid korraldusi võib teha ainult kõikide kaasomanikkude ühinenud tahe; sama maksab ka konkreetsete reaalsete osade kohta; kõik ühe kaasomaniku poolt tehtavad säärased korraldused on mitte üksnes maksvus-
setud, vaid toovad endaga kaasa ka kahjutasumise kohustise. Järgmine artikkel määrab, et üks kaasomanik ei saa teiste nõusolekuta asja reaalsete õigustega koormata, ei tervelt ega ositi võõrandada ega ka mingisuguseid muudatusi ette võtta. Sääraste aktide vastu on teistel kaasomanikel keeluõigus.

Neis kahes artiklis on ühte summasse kuhjatud määri-
sed nii materiaalse kui juriidilise korraldusõiguse kohta ja *ius prohibendi* on mõlemat liiki mittelubatud korralduste vastu teostatav, ehkki ta tähendus on kummagi toimingute-
liigi juures erisugune. Et käesolevas artiklis me käsitleme ainult juriidilise korralduse õigust, siis fikseerime siinkohal ainult neid määrusi, mis reguleerivad seda laadi korraldusi. Art. 929. järgi võib kaasomandi objekti kohta ainult kõik kaasomanikud korraldada. Art. 930. keelab 1) asja reaalsete õigustega koormamise ühe kaasomaniku poolt, 2) asja ter-
viku või reaalse osa võõrandamise ühe kaasomaniku poolt. Kõikide selle keelu vastu toimivate kaasomanikkude suhtes või-
vad teised oma keeluõigust tarvitada. Nende määruste sisu on üsna selge ja seepärast ei vaja erilist üksikasjusse tungi-
mist: ainult mõningaid näilisi erandeid võib neile mõne muu asjaolu juurdetulekul leida. Ainult nii palju tuleb tähendada, et art. 930. lõpplause — *ius prohibendi* tarvitamise kohta juriidiliste korralduste puhul, mis ühe kaasomaniku poolt seadusevastaselt tehtud — on liigne, sest säärased toimingud on enamikus niikuinii tühistatavad, ilma et teine tarvitseks oma keeldu väljendada, või mõnel puhul jääb säärane toiming maksma, kui juurde tulevad lisaasjaolud, vaatamata kaas-
omanikule avaldatud keelust. Mitmesuguseid kas näilisi või tõelisi erandeid art. 928. ja 929. määrustele vaatleme oma käsitletu kestel vastavais kohtades, kuna me aga suuremat rõhku paneme küsimusele, missuguseid korraldusi võib kaas-
omanik teha oma mõttelise osa suhtes, sest see küsimus on hulga huvitavam ja samal ajal palju keerulisem.

2. — Mõttelise osa korraldusõigus on reguleeritud art. 938-ga, mis kõlab järgmiselt: „Iga kaasomaniku mõtteline osa ühisest objektist kuulub temale ainuliselt ja eksklusiivselt. Seepärast võib ta selle suhtes igasuguseid korraldusi teha, mis selle loomule vastavad ja ilma et ta seega korraldust teiste kaasomanikkude osade üle hõlmaks. Seepärast võib ta ühisest asjast oma osa nii panditada kui võõrandada.“ Tarvitan tõlkes „seepärast“, ehkki saksa väljaandes on „namentlich“, kuid vene omas „na sem osnovanii“. Panditamine ja võõrandamine on ainult näiteid eelmises lauses väljendatud abstraktsele reeglile; kui teisiti arvata, siis kogu artiklist oleks oluline ainult lõpplause, kuna eelmised oleksid lihtsalt tühised sõnad: neil kaalutlusil tuleb siinkohal eelistada vene teksti.

Võõrandamise all tuleb mõista omandiõiguse ülekandmist ükskõik millisel alusel, kas ostu-müügi, vahetuse, leppesobimuse, *in solutum datio*, kinkimise alusel või legaadi teel. Võõrandamise tulemusena praegune kaasomanik asendub lõplikult uuega. Kinnisvara ja laevade võõrandamisel võivad teised kaasomanikud ees- ja väljaostuõigust tarvitada, kui see pole mitte kaasomaniku õiguse kitsendamine: võõrandamine on maksev, kuid teine kaasomanik võib omandaja asemele astuda. Pealegi pole need ees- ja väljaostuõigused alati teostatavad: kõige pealt, kui üks kaasomanik teisele kaasomanikule võõrandab, siis ei kuulu kolmandale kaasomanikule neid õigusi (art. 939.) ja ka mitte iga võõrandamine pole eelduseks nende õiguste tarvitamiseks. Nii pole väljaostuõigus teostatav, kui võõrandamine kõrvalisele isikule on toimunud kinkimise, vahetuse või leppesobimuse alusel (art. 1619.); ainult Liivi maaõiguse järgi on retraktiõigus ka vahetuse puhul rakendatav. Kokkuvõttes näeme, et see ees- ja väljaostuõiguse alusel võõra isiku kõrvaldamine kaasomanikkude keskel on tunduvalt kitsendatud.

Vallasasjade juures pole ees- ega väljaostuõigus rakendatav; veel enamgi — kui üks kaasomanik ühise asja võõrandab, siis heausklik omandaja on kaitstud oma õiguses. Selle kohta on BES-s isegi oma eriartikkel, ehkki väljaspool kaasomandi aset. Art. 2681., mis kõneleb kaaspärijate korraldusõigustest ja kus keelatakse müüa ja panditada rohkem kui oma osa, lausub lõpuks: „Kõik sedalaadi toimingud loetakse maksvusetuks, kuid ei võta õigust võõrandatud asjale

sellelt, kes ta omandanud heas usus.“ Väljendades täpsamalt, säärane toiming pole mitte maksvusetu, vaid maksev, sest heausklik kontrahent on omanikuks (resp. pandivaldajaks) saanud. Ei muuda asja teiste kaasomanikkude õigus kahjutasu (resp. karistust) nõuda võõrandajalt kaasomanikult. Pole kahtlust, et selle artikli määrus on rakendatav kaasomanikele üldse⁵, mitte üksnes neile, kes pärandi vastuvõtmisega sellisteks said, sest õieti on siin tegu „Hand muss Hand wahren“ rakendusega. Kuid üks selle reegli tingimus pole art. 2681. väljendatud. Nimelt art. 923. loendab *rei vindicatio* väljasulgemise ühe tingimusena omaniku poolt asja vabatahtliku usaldamise kõrvalisele isikule, kes siis temale usaldatud asja võõrandab. Kas kaasomandi juures ka tarvis on, et üks kaasomanik teisele asja usaldab pruuklaenuks, hoiuseks, pandiks või muul viisil, et siis selle teise poolt toime pandud võõrandamine tooks art. 923. näidatud tagajärgi heausklikule omandajale, pole selge, sest kaasomanik on niikuinii asja pidaja (mitte valdaja) *in solidum*. Nähtavasti küll, sest art. 923. paneb erilist rõhku usaldamismomendile. Muil juhtudel, näit. kui üks kaasomanik mõnel temast olenemata põhjusel takistatud on asja pidamisest ja seega teine kaasomanik ainupidajaks on teise poolt selleks usaldust andmata, nähtavasti art. 923. ei leiaks vististi rakendust. Kui aga art. 923. dikteeritud on pigemini kodanliku käibe kindlusest, s. t. silmas peab peamiselt kolmandate isikute huvisid ja seda ei tee ainult varguse teel omanikult ära läinud asjade suhtes, siis peaks alati heausklik kolmas isik ühelt kaasomanikult omandatud asja suhtes kaitstud olema ka selleta, et üks kaasomanik teisele ka oma osa usaldas, sest kaasomanik peab asja täielikult ka säärase usaldamiseta. Nähtavasti sellepärast ongi art. 2681. välja jätnud art. 923. väljendatud ühe tingimuse mainimise. Ma ei väida seda muidugi ilmtingimatult, vaid arvan, et küsimuse lõplik lahendus võib järgneda, kui on selgitatud art. 923. „*ratio legis*“.

Peale võõrandamise on sügavalt kaasomanikkude õigussisse tungiv ka kaasomaniku õigus oma mõttelist osa panditada. Seadus kõneleb panditamises üldse ja seepärast tuleb siin mõelda nii *pignus* kui ka *hypotheca* alaliike, s. t. nii

⁵ Selle poolt on ka Bukovski, I, lk. 399, märkus.

asja valdusega kui valduseta panditamist. Et ka valdusega panditamine on siin täitsa teostatav, pole kahtlust, sest asja võib ka ta mõttelises osas (*pro parte indivisa*) vallata⁶. Kui panditav asi viljakandev, peab pandivaldaja koguni selle vilja võtma: sama maksab ka jagamatu osa pandivaldajal. Kuid jagamatu (s. t. mõttelise) osa panditamine toob raskemaid tagajärgi kaasa kui selle võõrandamine, sest ta võib riivata koguni teiste kaasomanikkude osi. Nimelt lasub pandiõigus kogu asjal, olgugi ainult ühe mõttelise osa suuruses, edasi ka pärast asja reaalselt jaotamist; teiseks ühe kaasomaniku võla pärast võivad võlastajad kogu kaasomandis oleva asja ära müüa, seega siis mitte ainult võlgniku-kaasomaniku, vaid kõigi osad.

3. — Eelmises lõikes vaatlesime kaasomanikkude sääraseid korraldusakte, mis seadusega sõnaselgesti lubatud sooritada oma osa kohta. Nüüd asume juurdlema, kas kaasomanik võib oma osa suhtes ka muid korraldusi teha. Järjekorras vaatleme, kas kaasomanik võib oma osa vilikasutuseks anda. Siin võiks *a priori* väita, et kui kaasomanikul on õigus oma osa võõrandada, s. t. lõplikult end asendada uue titulaariga, siis seda enam peaks tal õigus olema teatud ajaks asja kasutamises ja viljeldamises oma osa suuruses end teise isikuga asendada, sest kasutamine ja viljeldamine (*usus* ja *fructus*) on omandis sisalduvaid õigusi (vrd. BES art. 707.). Igasuguse kahtluse kõrvaldamiseks püüame säärase väite tõelisuseni jõuda argumentatsiooni teel.

Et jagamatul ehk mõttelisel osal võib vilikasutuse õigus oleleda, on väljendatud BES art. 1201.: „Mitte üksnes üksikute asjadele, vaid ka asjakogumitele, eriti isiku kogu varandusele või selle mõne osale võib vilikasutust luua.“ Et siin osa tähendab jagamatut, mõttelist osa, peaks olema vaieldamatu⁷. Samuti on selge, et mitte varanduse kui teatud juriidilise ühiku, vaid kui varandust koostavate asjade vilikasutamisest on siin kõne⁸. Sellest siis järeldus, et BES lubab vilikasutust ka asja mõttelisel osal. Nüüd, kui art. 938. ühelt poolt lubab igal kaasomanikul oma mõttelise osa suhtes igasuguseid korraldusi teha, mis teiste kaas-

⁶ Vt. Riigikohtu 1922. ots. nr. 79 ja kogu romanistlikku literatuuri.

⁷ Seda tõendavad art. 1201. aluseks olevad allikad.

⁸ Vt. Bukovski I, lk. 491 ad h. l.

omanikkude osi ei riiva, ja teiselt poolt art. 1201. võimaldab ka *ususfructus*'t mõttelisele osale ning eeldades, et *ususfructus* mitte rohkem ei riiva teiste osi, kui pandiõigus ja võõrandamine, — siis on siit sundjärelendus, et kaasomanik võib oma jagamatu ehk mõttelise osa vilikasutuseks anda.

Samal seisukohal asuvad mitte ainult rooma õigus, vaid ka moodsad seaduseandlused, kus rooma *condominium* on retsipeeritud. Nii lausub Ulpianus l. 17. ad. Ed. l. 5 § 2 D 7, 6: *Si partis fundi ususfructus constituatur, potest de eo in rem agi...* Keegi pole veel kahelnud, et *pars fundi* tähendab maatüki mõttelist osa.⁹ Samal seisukohal asub kogu saksa õigusteadus BGB suhtes.¹⁰

Pole takistuseks vilikasutuse loomiseks ühe kaasomaniku osale BES järgi ka art. 1257., kui seda õieti tõlgendatakse. „Kui valitsev või teeniv maatükk on mitme isiku kaasomandis, siis on servituudi loomiseks vajalik kõikide nõusolek.“ Pealiskaudsel vaatlemisel võib mõni ehk väitma tulla, et see ka vilikasutuse kohta käib, sest BES nagu pandektiõiguseski kuulub vilikasutus servituutide kategooriasse ja IV peatükk, kuhu art. 1257. asetatud, sisaldab üldreegleid kõikide servituutide, nende hulgas ka vilikasutuse kohta. Kuid liiga selgesti on selles artiklis toonitatud prediaalservituudi tunnused: kaks krunti, teeniv ja valitsev, mis tunnused on ainuomased prediaalservituudile. Pealegi vilikasutuse aliseks võivad olla mitte ainult krundid, vaid ka muud asjad.

Väites, et vilikasutus on võimalik mõttelises osas, on see mõeldav nii kõrvaliste isikute kui teiste kaasomanikkude kasuks. Viimase võimaluse vastu ei kõnele ka art. 1095.

---

⁹ Mitte üksnes Dernburgi arvates võib mõttelist osa vilikasutuseks anda, nagu mõni võiks valesti järeldada „Õiguses“ nr. 4 (1930, lk. 147) ilmunud artiklist, vaid see on kõikide romanistide arvamus. Vt. Seeler, Die Lehre v. Miteigentum ecc., lk. 103, kõige uuemaist Bonfante Corso di diritto romano, II k. II osa (Roma, 1928), lk. 13.

¹⁰ Vt. kõikide eest Endemann'i traktaat, asjaõigus, lk. 445 m. 12. Monograafiaist vt. Seeler, Das Miteigentum nach BGB. lk. 48. Tsiteerin Saksa koodeksi kaks artiklit: BGB art. 747: Jeder Teilhaber kann über seinen Anteil verfügen. Über den gemeinschaftlichen Gegenstand im Ganzen können die Teilhaber nur gemeinschaftlich verfügen. Art. 1066: Besteht ein Nießbrauch an dem Anteil eines Miteigentümers, so übt der Nießbraucher die Rechte aus, die sich aus der Gemeinschaft der Miteigentümer in Ansehung der Verwaltung der Sache und der Art ihrer Benutzung ergeben.

(„oma asja suhtes ei saa omada servituuti“), sest kaasomandis olev asi pole mitte täiesti oma, vaid ainult osaliselt ja võõra osale vilikasutuse saamine on sama kui võõra asja suhtes.

4. — Art. 930. järgi ei saa üks kaasomanik teiste nõusolekuta ühist asja koormata asjaõigustega; prediaalservituutide suhtes leiab see printsiip rakenduse art. 1257. väljendatud reeglis „kui teeniv või valitsev maatükk on mitme kaasomandis, siis on servituudi loomiseks kõikide kaasomanikkude nõusolek vajalik.“ — „*Pro parte servitus neque acquiri, neque imponi potest.*“ Kui valitsev krunt on kaasomandis, siis on art. 1268. järgi servituudist loobumiseks samuti kõikide nõusolek tarvilik; kui kõik pole loobunud, pole loobumine siduv isegi sellele, kes juba nõusoleku avaldanud.

Kuid võiks küsida, kas kaasomanik ei saaks servituuti vähemalt oma mõttelise osa kasuks muretseda? Rooma õiguse allikais on ka see võimalus eitatud ja seda tuleb eitada ka meie õiguse seisukohalt, sest prediaalservituut eeldab kaht krunti ja teiseks „*servitus fundo utilis esse debet*“, kuna servituut mõttelise osa kasuks osutuks mitte konkreetse krundi kui säärase kasuks, vaid kaasomaniku isiku kasuks. Õigused, mis üks kaasomanik endale naaberkrundi suhtes muretsenud, pole mitte prediaalservituut, vaid n. n. irregulaarservituut, mis oma loomult on isikuline servituut ja mida tuleb kohelda isikuliste servituutide reeglite kohaselt (art. 1104.).

Eitatud nii rooma kui BES-es on servituut ühe kaasomaniku kasuks kaasomandis oleva krundi suhtes, kuid sel reeglil on erandid, kui kaasomandis oleva krundi naabruses on ühe kaasomaniku ainuomandis olev maatükk. Nii lausub art. 1271.: Kui on ainult üks osa valitsevast või teenivast krundist ühinenud teisega, siis püsib servituut edasi ühendamata osa suhtes. Nagu selle artikli all tsiteeritud kahest Pandekti fragmendist selgub, tuleb osa all mõista mitte reaalse, vaid mõttelise osa ühendamist ühel isikul.

Paulus l. 15. ad Plant. (l. 8 § 1 D 8, 1) *Si praedium tuum mihi serviat, sive ego partis praedii tui dominus esse coepero, sive tu mei, per partes servitus retinetur, licet ab initio per partes acquiri non poterat.*

Paulus l. 15 ad Sabinum. (l. 30 § 1 D 8,2). *Si partem*

praedii nanctus sim, quod mihi aut cui ego serviam, non confundi servitutem placet, quia pro parte servitus retinetur. Itaque si praedia mea praediis tuis serviant et tuorum partem mihi et ego meorum partem tibi tradidero, manebit servitus.

Nii siis art. 1271. järgi püsib servituut edasi, ehkki ühel krundil kaasomand naabrite vahel tekib. Kuid kas võib *ex novo* servituuti luua, kui üks krunt naabrite kaasomandis oli juba enne? See on eitatud tsiteeritud fr. 8 järgi rooma õiguses, kuid on küsitav, kas BES seda takistab. Saksa BGB tõlgendajad leiavad saksa õiguses selle võimaliku olevat¹¹, kuna puuduvad need takistused, mis olid eelmise figuuri juures. Arvan sama väita võivat ka BES suhtes. On olemas kaks krunti, seega kõige olulisem eeldus servituudi oleluks. Ja kui teine kaasomanik nõus on, siis ei leia mingit takistust enam ainuomandis oleva krundi kasuks servituudi loomiseks, kuid loomulikult ei lasu see servituut mõttelisel osal, vaid kogu kaasomandis oleval krundil.

BES art. 1272. sisaldab veel ühe normi kaasomandi ja servituudi suhetest. „Kui teeniv krunt on mitme isiku kaasomandis, siis kustub servituut valitseva ja teeniva krundi ühinemise (s. t. samade isikute kätes) läbi ainult niivõrt, kui võrdt kõik teeniva krundi omanikud ühes koos valitseva krundi omandavad.“ See norm manab esile rea küsimusi. Esiteks, miks ainult sel juhul toimub servituudi kustumine, kui teeniv krunt on ühine jne.? Kas poleks mõeldav sama tagajärg, kui enne ühine oli valitsev krunt ja siis selle kaasomanikud omandavad ühiselt teeniva krundi? Õieti art. 1272. väljendatud norm on printsiibi — oma asja suhtes pole servituuti — rakendus kaasomandile: samade isikute vahel kaasomandis oleva kahe krundi vahel pole servituuti. Kui see õige on ühel juhul, s. t. art. 1272. kirjeldatud *species facti* juures, peaks ta õige olema ka teisel, vastupidisel juhul. Seda väidet kinnitab art. 1272. all allikana osundatud fragment 27 D 8,3. Kuid huvitaval kombel kõneleb fr. 27 just vastupidist *species facti*st: nimelt on seal öeldud, et enne oli ühine valitsev krunt ja selle kaasomanikud omandavad ühiselt teeniva krundi. *Julianus l. 7. dig. Si communi fundo meo et tuo serviat fundus Sempronianus et eundem in commune redemerimus, servitus extinguitur quia par utriusque domini ius*

¹¹ Seeler, Das Miteigentum nach BGB, lk. 54.

in utroque fundo esse incipit. Nagu sellest fragmendist nähtub, on BES autorid hoopis teissuguse eelduse art. 1272. väljendatud reegliks loonud, kui see on ta allikas. Nähtavasti on autorite arvates ükskõik, kas teeniv või valitsev krunt enne kaasomandis oli: tähtis on nähtavasti ainult põhimõte, et samade isikute päralt oleva kahe krundi vahel kustub servituut, kui teine krunt ühiselt omandati. Kuid sellega pole veel lahendatud küsimus, kas kahe samade kaasomanikkude päralt oleva krundi vahel on üldse servituut võimalik. Art. 1272. näeb kustumise siduvat naaberkrundi omandamisega „ühiselt“, nagu seda fr. 27 väljendab „*communiter*“. Seda „*communiter*“ tõlgendavad romanistid kui omandamist „*uno ictu*“ (ühe korruga) vastandina osadekaupa lahus omandamisele; kui kaasomanikud omandavad korruga ühiselt, siis talitavad nad kui üks isik ja siis sarnanevat säärane olukord täpsalt sellega, kui üks isik oma krundile naaberkrundi omandab, mille järel eelolev servituudisuhe kustub. Ka BES art. 1272. tuleb see tingimus oluliseks lugeda, nii et säärase tõlgendamise juures pole servituudi olelus sugugi eitatud kahe samade kaasomanikkude päralt oleva krundi vahel. See võimalus on tunnustatud ka eespool tsiteeritud fr. 30 § 1 D 8,2.

Võib-olla pole ka BES autorid seda võimalust sõnaselgelt maininud seepärast, et fr. 27 D 8,3 seda eitab põhjusel „*quia par utriusque domini ius in utroque fundo esse incipit*“, s. t. et mõlemad on kummagi krundi kaasomanikud. Ent fr. 30 § 1 D 8,2 tunnustab siiski säärast võimalust: *si praedia mea praediis tuis serviant et tuorum partem mihi et ego meorum partem tibi tradidero, manebit servitus*. — Kui mina oma krundist osa sinule annan ja sina osa sinu krundist minule annad, siis on ju mõlemad krundid meie kaasomandis; ometi *manebit servitus*. Mina näen siin vasturääkivust kahe teksti vahel. Harilikult on seda püütud lepitada sellega, et fr. 27 nähakse servituudi kustumise põhjuseks asjaolu, et kaasomanikud ühe korruga (*uno ictu*) naaberkrundi omandavad, kuna fr. 30 § 1 vastastikune omandamine toimub järkjärgult. Minu arvates see lepitamiskatse, olles *Corpus iuris*'e dogmaatilisest seisukohast (teatavasti ei tohi *Corpus iuris*'es vasturääkivusi olla!) ainuke võimalik, kuid sisulisel vaatlusel on antinoomia paratamatu. Fr. 27 põhjendab servituudi kustumist väga selgesti sellega, et mõlemad krundid on

samade isikute kaasomandis, kuna fr. 30 § 1 laseb servituudil isegi sel kujul edasi püsida. Minu arvates võib siin vastuolu seletada ainult ajalooliselt, et Julianus (fr. 27. autor) veel eitaval seisukohal asus, kuna Paulus juba seda võimalikuks peab. Vanale reeglile „*nulli res sua servit*“ on klassikalised juristid aja jooksul erandeid looma hakanud kaasomandi juures. Esiialgu leiti võimalikuks servituudi edasipüsimist, kui üks naaberkruntidest naabrite kaasomandiks sai, mõõndes, et kuigi servituuti osaliselt luua ei saa, siiski *pro parte servitus retinetur*. Sel seisukohal asus veel suur Julianus. Ligi sajand hiljem Paulus sama vahendit tarvitades lubab nähtavasti juba kahe samade kaasomanikkude päralt oleva krundi vahel servituudi edasikestmist. Oleks rooma õigus saanud orgaaniliselt edasi areneda, oleks ta kahtlemata jõudnud tunnustamiseni, et säärastel olukordadel oleks võinud servituut mitte üksnes edasi kesta, vaid ka *ex novo* loodud saada. See oleks olnud juba reegli „*nulli res sua servit*“ kaotamine, nagu see praegu Šveitsi tsiviilseadustikus äärmuseni viidud art. 733.-as. „*Der Eigentümer ist befugt, auf seinem Grundstück zugunsten eines andern ihm gehörigen Grundstückes eine Dienstbarkeit zu errichten*“. Nii kaugele meie BES-e art. 1095. minna ei lase, küll aga arvame, et Pauluse seisukoht on ka meil maksev, s. t. et iseenesest servituut alale võib jääda, kui mõlemad krundid, olgugi samade isikute kaasomandis, siiski iseseisvateks kinnistusühikuiks jäävad. Arvan, et veel enamgi võib meie seadustiku raamides teha ja nimelt kahe samade kaasomanikkude päralt oleva krundi vahel *ex novo* servituudisuhet luua. Arvan kõik tingimused selleks leida võivat, kui mõlemad kaasomanikud on sellega nõus, sest art. 1095. eitab servituuti oma asja suhtes, kuna ühine asi pole ju täiesti oma asi. Et tegelikus elus on säärase võimaluse järgi tarve, pole kahelda. Näit. kaasomanikud, tahtes teise krundi ära müüa, loovad müüdava krundi kasuks servituudi, mis krundi väärtust tunduvalt tõstab. Asjast huvitatud kolmas isik võib seda juba kinnistusraamatust näha.

5. — Mis puutub küsimusse, kas on võimalik ühel kaasomanikul kaasomandi objekti suhtes korteriõigust (*habitatio*) mõne kõrvalise isiku kasuks luua, siis tuleb küll eitavale seisukohale asuda. Küll aga võivad kaasomanikud omavahel mõnele neist säärase õiguse anda. Ka rooma ja moodne

saksa õigus ei tunnusta *usus*'e (ja järelikult ka *habratio*, mis on õieti üks liik *usus*'t) võimalust jagamatus ehk mõttelises osas. On ju korteriõigus reaalne õigus kindlaksmääratud sisuga ja seotud konkreetse maja või korteriga. Just et ta on õigus ühes ainsas sihis võõrast asja kasutada, teeb võimatuks ta loomise mõttelise osa suhtes, sest ta haaraks mitte ainult ühe osa, vaid kõikide osi. Kui kaasomanikul endal pole omandit ühe reaalse majaosa, s. t. korteri suhtes, siis kuidas saab ta seda teisele luua? Kui aga kaasomanik kohustub kellelegi peavarju andma teatud majas, milles ta kaasomanik on, siis võib see olla lihtis obligatsioonivahekord, kuid ka selle täitmine võib võimatuks muutuda, kui asi langeb jagamisel teisele kaasomanikule.

Seevastu võib aga jagamatu osa suhtes kruntrenti luua. Kruntrent on peaaegu sama, mis omanik (ta on *dominium utile*) ja järelikult kruntrendileandmine on peaaegu sama, mis võõrandamine, kuid kruntrentnikul on ainult teatud kohustised omaniku vastu.

6. — Lepingulisist vahekordadest asja suhtes ei tule siin kõne alla säärased lepingud, mis sihivad asja võõrandamisele; samuti ei peatu me ka hoiuse lepingu juures, sest on ilmne, et ei saa jagamatus osas ühist asja hoiule anda. Asja hoiuleandmine toimub reeglipäraselt kõikide kaasomanikkude poolt, kuid teatavil juhtudel võib seda ka üks teha. Samuti mitme isiku poolt ühe hoiule antud asja tagasiandmise kohta on seaduses selged määrused (art. 3806 — 3808).

Isesuguses seoses kaasomandiga on aga muutlaen. Art. 3646. sisaldab normi, mis, vaatamata oma asendile muutlaenu peatükis, omab palju laialdasemat tähtsust: „Kaasomaniku poolt antud muutlaen on maksev ainult tema omandiosa suhtes.“ Sellega on antud kaasomanikule võimalus muutlaenuks anda ühiseid fungibiilseid asju. Ehkki see maksev on ainult tema omandiosas, korraldab ta siiski ka teiste kaasomanikkude osade üle, sest põhimõtteliselt on iga osake kogusest kõikide oma. Kuid on teada, et fungibiilsed asjad omavad tähtsust mitte oma üksikosas, vaid teatud koguses. See reegel on võetud ka rooma allikaist. Põhjapaneva tähtsusega on sel puhul Papinianuse fragment (94 § 1 D 46, 3. *Sin autem communes nummos credam aut solvam, confestim*

pro parte mea nascetur et actio et liberatio, sive in singulis nummis communionem pro indiviso quis intellegat, sive in pecunia non corpora cogitet, sed quantilatem).

Art. 3646-ga on loodud kaugeleulatav erand fungibiilsete asjade kaasomandis. Peab meeles pidama, et *res fungibiles*'te hulka kuulub mitte üksnes raha, vaid rida teisi vallasasju, nagu igat liiki saadused. Teiseks, ehkki ainult muutlaenu puhul on mainitud kaasomaniku korraldusõigust reaalse koguse üle, tuleb seda laiemalt tõlgendada. Muutlaenu seisab selles, et antakse teatud kogus asju teisele omandiks ja teine kohustub sama koguse neid asju hiljem tagasi andma. Just esimene, s. t. omandiks andmine on oluline meile, sest see tähendab, teiste sõnadega, ühe kaasomaniku võõrandamisõigust ühiseist fungibiilseist asjust teatud koguse suhtes. Nii siis võib üks kaasomanik ka müüa, kinkida jne. ühisest talumajapidamisest saadusi vastavalt oma osale.

Pruuklaenu kohta kaasomandi seisukohalt pole seadustikus mingit viidet. On selge, et kogu asja võivad pruuklaenuks anda ainult kõik kaasomanikud, erandlikel juhtudel, kui ta mõningal põhjusel tervet asja valdab, ka üks kaasomanik. Reaalset osa võib ta pruuklaenuks muidugi anda siis, kui asja kasutamine omanikkude vahel on jaotatud. Arvame, et isegi jagamata kasutamise korral võib kaasomanik enda asemel mõne kõrvalise isiku asja kasutamisest tasuta osa võtta, sest sellega ei riivata teiste kasutamist — see ongi asja pruuklaenuks andmine jagamatus ehk mõttelises osas.

7. — Nüüd asume küsimuse juurdlemisele, mis vahest praktikas suurima tähtsusega ja mille kohta autoriteetselt poolt juba sõna võetud — kas kaasomanik võib ühisomandi objekti renditada või üüritada mõttelises osas. Enne siiski lahendame lihtsamad küsimused, mille üle vaidlust pole kerkinud. Üks kaasomanik ei saa tervet objekti renditada art. 929. põhjal. Võimalikuks saab see temale vaid siis, kui ta mõnesugusel alusel on õigustatud tervet asja kasutama või kui ta mõnesugusel põhjusel on asja ainsaks valdajaks. Samuti võib üks kaasomanik üht reaalset osa renditada siis, kui kasutamine on reaalset jaotatud. Vaieldav küsimus on aga, kas kaasomanik saab oma mõttelist, s. t. jagamatut osa renditada. Seni meil avaldatud arvamused eitavad seda

võimalust¹², me aga julgeme väita vastupidist, s. t. et see on täiesti lubatav ja teostatav ja et selleks vaja pole teiste nõusolekut. Meie seisukoht on rajatud väga lihtsaile, kuid tõsis-tele kaalutlustele: kui on lubatud mõttelist osa võõrandada, panditada jne., siis peab lubatud olema ka renditamine. Kui kaasomanik võib oma osa igapidi vabalt korraldada (art. 938.), siis võib ta ka kõiki tehinguid selle suhtes sõlmida, mis üldse osa suhtes teostatavad ja mis seadusega pole keelatud. Lühidalt, me ei näe ühtki tõsist takistust mõttelise osa renditamises meie seadustikus.

Kui aga teiselt poolt tullakse väitma vastupidist, siis on loogiline enne katsumisele võtta vastupidise väite argumendid ja alles pärast seda oma ülesehitava osaga esineda.

Bukovski piirdub ainult palja väite esitamisega, et „võlaõiguste teostamine (näit. pruuklaen, muutlaen, hoius) osa suhtes pole võimalik; samuti vaevalt on lubatav seadustiku järgi osa üüritamine“. Samal arvamusel on ka meie lugupeetav prof. I. Tjutrjumov, kes küsimusele eriaartikli on pühendanud. Viimane autor lähtub eeldusest, et „... iga kaasomanik... võib (oma osa) võõrandada, koormata võlaga (s. t. pantimist ja hüpoteekimist) ja selle suhtes teha sääraseid asjaõiguslikke korraldusi, mille teostamine on võimalik osa suhtes (BES art. 938.), kui ainult säärsed korraldused ei riiva teiste kaasomanikkude osasid...“ Nagu näha, on siin tahtud BES art. 938. edasi anda, kuid tegelikult on rohkem edasi antud kui seaduse tekst väljendab: nimelt on tsiteeritud lauses interpoleeritud sõna „asjaõiguslikke“, mida BES ei vene- ega saksakeelses tekstis leida pole. Kui seadus ise selle sõna sisaldaks, siis oleks meie rünnak eitava seisukoha vastu peaaegu lootusetu, sest uurimine ja rentimine pole muidugi asjaõiguslikud korraldused. Kui aga seaduse toeta väitma tullakse, siis nähtavasti peetakse siiski endastmõistetavaks, et ainult asjaõiguslikud korraldused on lubatud. Selleks võib-olla on põhjust andnud art. 938. saksa-keelne redaktsioon: *Namentlich darf jne.* Kuid me

---

¹² Vt. Graždanskoe uloženie motiivide autoreid, III r. I k. lk. 273 jj.; Bukovski, Svod mjestnych zakonienij I k. lk. 403 märk.; Tjutrjumov, Õigus 1930 nr. 4. Ka välismaa kirjanduses puudub vastus käesoleva küsimuse kohta. Kätesaadamatu oli mul teos Pacioni, De locat. et conduct. Romae 1677. B. Brugi uurimus (mahutatud Studi in onore di V. Scialoja, 1905) käsitleb ainult kaasomanikkudevahelist rentimist.

näitasime juba enne, et see lause sisaldab ainult eksemplifitseeriva, mitte kõiki juhte purgiva loendi. Et seaduseandja ainult kahe näite loendamisega piirdub, võib põhjustatud olla kahest asjaolust. Esiteks, et need kaks korraldusakti on kõige sügavamad muudatused ja seepärast igasuguse kahtluse kõrvaldamiseks seaduseandja mainib neid sõnaselgelt. Teiseks, et rooma õiguse allikais need kaks juhtu kõige sagedamini figureerivad, siis pole ime, et BES, mis selles osas pandektiõiguse kursuste põhjal koostatud, ainult neid kaht eriti mainib. Õeldust järeldub, et BES art. 938. pole takistuseks mõttelise osa renditamisevõimalusele.

Tovstolesi arvamuse vastu, kelle järgi pole põhjust keelata kaasomanikul oma osa renditada, kui tal õigus on oma osa panditada jne., tähendab prof. Tjutrjumov¹³: „See Tovstolesi vaade käib aga vastu ülaltoodud kaasomandi juriidilisele iseloomule, mille järele kaasomanikule ei kuulu kaasomandis reaalsel osagi, milleta on mõttetu kõnelda mõttelise osa renditamisest, liiatigi teiste kaasomanikkude nõusolekuta, sest seaduse mõtte järele (BES art. 929, 930, 933, 934) kaasomandi objekti korraldamist, samuti ka kasutamist nii tervikuna kui ka üksikute osadena lubatakse ainult kõigi kaasomanikkude ühisel nõusolekul...“ Meie arvates on õige just vastupidine: ainult sel juhul, kui kaasomanikule ei kuulu reaalsel osagi, on mõtet rääkida mõttelise osa renditamisest, sest kui kaasomanikule kuuluks mõni reaalne osa, siis ei kõnelekski me enam mõttelise, küll aga reaalse osa renditamisest. Just selle üle me vaidlemegi, kas võib jagamatut, s. t. mõttelist osa renditada, kuna me reaalse osa renditamise üle kõik ühel arvamusel oleme.

Mõlemad senitsiteeritud eitava seisukoha kaitsjad on võib-olla osalt mõjustatud Vene tsiviilseadustiku projekti motiivide autoreist, sest mõlemad viitavad motiividele. Tõepoolest on neis¹⁴ väga kategooriliselt öeldud: „Mis puutub võlaõigustesse, siis nende teostamine osa suhtes on üldse võimatu. Nii näit. pruuklaenu, muutlaenu, hoiuse teostamine osa suhtes pole teostatav. Eriti oma eksklusiivse osa üürile-rendile andmise kohta kaasomaniku poolt maksvas (s. t. vanas vene)

¹³ Op. cit., lk. 147.

¹⁴ Gražd. ulož. III r. I k. lk. 273.

seaduseandluses pole otsest määrust. Samuti ka Balti kubermangude kohalikus õiguses kõneldakse iga osaniku õigusest oma osa võõrandada või panditada, kuid osa üürile-rendile andmist ei mainita.“ Oleks soovitanud eelmise lause autoreile vähegi ettevaatlikum olla nii kategooriliste väidete esitamises, nagu see esimeses lauses väljendatud. Üks lehekülg hiljem võime samus motiives lugeda järgmist (jutt on sellest, kas kaasomanik võib oma õiguste teostamist loovutada): „Maksev seaduseandlus lubab eluaegset valdust (vilikasutust), s. t. keerulisemat vahekorda, mis omab asjaõiguslikku loomust, ja seepärast on vaevalt alust keelata vähem keerulist vahekorda, millel pealegi võlaõiguslik tähendus.“ On vist selge, et see võlaõiguslik oma õiguste loovutamine, s. t. oma osa kasutamise loovutamine võib olla mitte ainult tasuta, vaid ka tasulisel alusel. Kuid tüüpilisim kasutamise loovutamise leping on just üür ning rent. Emb-kumb, kas motiivide autorid on endaga vasturääkivuses, või siis on siin tegu säärase juriidilise finessiga, mis meile otseselt silma ei torka. Seepärast katsume asja lihtsustada. Kui me tarvitame termi „ideaalne“ ehk „mõtteline“ osa, siis on see sama mis „jagamatu osa“; õieti rooma juristid tarvitavadki enamasti „*pars pro indiviso*“, s. t. jagamatut osa, kuna sakslased tarvitavad sõna „Anteil“. „Mõttelise ehk jagamatu osa renditamine“ tähendab seda sama kui öelda „seda kasutamist, mis minu osa jagamatus kaasomandis ühise asja suhtes minule võimaldab, tasu eest teatud ajaks teisele anda“.

Kui meie mõttekäik vildak pole, siis julgeme väita, et motiivide autorid on enesega vasturääkivuses. Et motiivide autorid ka seda toonitavad, et BES-es pole kuski mainitud mõttelise osa renditamise võimalust, siis säärane argument seaduse vaikimisest ei kaalu siinkohal põrmugi. Vastuoksa, kui BES autorid oleksid olnud eitaval seisukohal, siis oleksid nad vastava keelu sõnaselgesti väljendanud.

8. — Oleme püüdnud näidata, et argumendid, mis seni toodud mõttelise osa renditamise vastu, pole väga kaaluvad. Tuleb veel järgi katsuda, kas selleks takistusi pole rendilepingu mõistes. BES art. 4025. määritleb seda lepingut nii: Rendi- või üürileping on säärane leping, mille põhjal üks pool teisele tasu-, üüri- või rendiraha eest asja kasutamise või tarvitamise loovutab või loovutada töötab. Kui loovutatakse või töötatakse loovutada vilja- või tulutoova asja kasu-

tamine, siis on see leping rendileping.“ Nagu sellest nähtub, on renditamise objekt asja kasutamine, mitte asi ise. Nii siis, kui kõneleme asja mõttelise osa renditamisest, siis tähendab see asja kasutamise loovutamist kaasomaniku poolt neis piires, milles kaasomanik ise asja kasutas; seega rendilepingu mõiste ei sisalda mingit takistust asja jagamatu osa renditamiseks. Veel enamgi. Rendilepingu peatükis on üks artikkel, mis õieti-tõlgendatuna kõneleb just mõttelise osa renditamisest. See on art. 4028 b. „... Kui aga kellelegi teisele kuulub asja üle kas kaasomandi või muud õigused, mis teda asja pidamiseks ja kasutamiseks õigustavad, siis pole säärase asja renditamine või üüritamine ta omanikule keelatud.“ Selle määruse järgi võib seega üks kaasomanik teisele asja üür-renditada. Kuid me ei eksi, kui, täpsustades seaduse väljendust, ütleme, et siin üks kaasomanik üüritab-renditab teisele ainult oma mõttelise osa, sest teise osa suhtes on kaasomanikul-rentnikul niikuinii omandiõiguse põhjal kasutamisoigus ja selles osa rendilepingut pole. Seda meie väidet kinnitab art. 4028. all allikana viidatud fr. 35 D 19,2. *Africanus l. 8 Quaestionum. Cum fundum communem habuimus et inter nos convenit, ut alternis annis [creto pretio]¹⁵ eum conductum haberemus tu, cum tuus annus exiturus esset, consulto [fructum insequentis anni corrupisti: agam tecum duabus actionibus, una ex conducto, altera ex locato: locati enim iudicio mea pars propria, conducti autem [actio]¹⁶ tua dumtaxat propria in iudicium veniet.*

Asi on järgmine. Kui sina, kes tänavu aasta meie ühist maatükki rendialusel kasutades hävitad järgmise aasta saagi (s. o. teed midagi säärast, et järgmisel aastal põld vilja ei anna), siis on mul sinu vastu kaks hagi: üks on *actio ex locato* — renditaja hagi, millega ma võin nõuda kahjutasu minu osale (mis sinu käes rendil on) tehtud kahju eest, teine — *actio ex conducto* — rentniku hagi, millega ma võin nõuda kahjutasu, et sinu osa, mis järgneval aastal minul rendil on, vilja ei anna sinu kui renditaja poolt toime pandud rikkumise eest (on ju selge, et rikkumine riivab mõlemate jagamatuid osi). Ei või enam selgemat teksti leida mõttelise osa renditamise võimaluse kohta. See Africanuse arutelu

¹⁵ Cujacius interp.

¹⁶ Gradenwitz del.

on täiesti rakendatav ka meie õiguse seisukohalt, ning võib oma peene analüüsiga eeskujukski meile olla. Nii siis pole kahtlust, et art. 4028. on meil tegu just mõttelise osa renditamiselega. Kas võib neil eeldustel väita, et BES-es pole normi, mis lubaks mõttelise osa renditamist ja võlaõiguslike suhete olelust säärase osa suhtes?

Digestades on veel üks teine fragment, mis käsitleb kaasomandi ja renditamise suhet. See on fr. 6 2 D 10, 3.

Ulpianus l. 19 ad Edictum Sive autem locando fundum communem sive colendo de fundo communi quid socius consecutus sit, communi dividundo iudicio tenetur... Hoc autem ideo praestat communi dividundo iudicio, quia videtur partem suam non potuisse expedite locare. Ceterum non alias communi div. iudicio locus erit, ut et Papinianus scribit, nisi id demum gessit, sine quo partem suam recte administrare non potuit: alioquin si potuit, habet negotiorum gestorum actionem eaque tenetur.

Nagu fragmendist lugeda, arvab Ulpianus, et *actio comm. div.* on sellepärast siin rakendatav, et ei näi hõlpus olevat oma osa renditada. Kuid võib-olla on see osa fragmendist ebaehtis, nagu seda arvab vähemalt Grünwald¹⁷.

Et käesoleva fragmendi kallal üldse manipuleeritud on, väidavad ka Biondi ja Riccobono¹⁸. Kahtlemata kannab inkrimineeritav lause ebaehtsuse tunnuseid. Ta on väga seletuslikku laadi, nagu seda harilikult glosseemides juhtub. Kui mitte otse interpoleeritud, siis nähtavasti on ta glosseem, nagu Grünwald arvab. Arvan veel teisi ebaehtsuse tunnuseid temas leidvat. Tas on ainult „*locare*“ mainitud, mitte aga „*colere*“, nagu seda oleks võinud loota sissejuhatava lause järgi, kus on „*sive locando*“... „*sive colendo*“, sest ka *colere*

¹⁷ Dissert. Heidelberg 1912, lk. 41 jj.: In die Ausführung Ulpians haben sich die gesperrt gedruckten Sätze eingeschlichen, die nicht hineinpassen. Während Ulpian die Frage erörtert, ob gegebenen Falls die a^o. c. d. zusteht, verbreiten sich die beiden Sätze über Gewinn und Schadenverteilung innerhalb der Gesellschaft und über das Ziel der a^o. c. d. Der mit „hoc autem ides“ eingeleitete Satz ist ein Typus von einem Glossem, während der mit „si quidem“ (meil välja jäetud) eingeführte Satz interpoliert sein dürfte. Von „ceterum“ ab fährt dann wieder Ulpian mit seinen Erörterungen fort.

¹⁸ Vt. Index interpol. ad h. l.

kohta võib samuti öelda, et see mitte hõlpus pole ainult oma osa suhtes. Teiseks klassikalised juristid harilikult ei tarvita sääraseid restriksioone, nagu „hõlpus“, „raske“ jne., vaid ütlevad, kas on võimalik või mitte. See on juba puht fakti küsimus, kas üksikjuhul kerge või raske on seda või teist teostada.

Olgu nüüd kuidas on, kuid isegi see fragment, isegi mõõndes ta klassikalisust, ei eita osa renditamise võimalust. Veel enamgi, selle fragmendi viimane lause otse näeb ette oma osa valitsemist (*administratio*) ja see hõlmab nii otsest kasutamist kui ka renditamist: kui on võimalik ainult oma osa valitseda, kuid tegelikult kaasomanik valitses kogu asja, siis leiab aset mitte *actio comm. div.*, vaid *actio negot. gestorum*. See rooma õiguse seisukoht on maksev ka BES-es, sest vähemalt kaasomandi režiim on meil pea tervenisti romanistlik.

Kõigest seniõeldust peaks küllalt selge olema, et pole mingit, ei teoreetilist ega dogmaatilist alust mõttelise osa renditamist mitte lubada. Nagu nägime, eitajate poolt esitatud argumendid ei põhine seaduse ettekirjutusel, mis mitte ainult ei keela, vaid kaudselt tunnustavad seda võimalust. Et asi lugejaile selgemaks saaks, illustreerime oma väidet praktiliste näidetega. Näit. kuulub mitmele ühiselt üks karjamaa või heinamaa, kuna muidu on igal kaasomanikul veel oma ainuomandis olev talu. Sääraseid ühiseid karja- ja heinamaid olevat veel Saaremaal. Iga kaasomanik on õigus- tatud sel ühisel karjamaal oma teatud arvu loomi toitma või heinamaalt heina saama. Mõni neist isikuist renditab oma talu ja ühes sellega renditab ka temale kuuluva osa ühisest karja- või heinamaast mitte reaalses osas, milleks tal õigust pole, vaid sama jagamatult, nagu ta ise neid kasutas. Mis on see muud kui mõttelise osa renditamine, mille põhjal rentnik samuti karjamaad kasutab, nagu omanik kasutas, ja samuti ühes koos teistega heina teeb ja saagi jagab, nagu tegi seda omanik!

Võtame ühe teise näite. Üks kaasomanikest müüb oma mõttelise osa talust võõrale isikule ja teised ei pea tarvilikuks teostada oma ees- ja väljaostuõigust. Kuid ostja — uus omanik — ei asu ise talu otsesele kasutamisele, vaid jätab senise kaasomaniku (müüja) teatud tasu eest talu kasutamisele edasi, nagu see enne võõrandamist sündis. Mis

on see vahekord muud kui mõttelise osa renditamine! Sellega ei riivata põrmugi teiste kaasomanikkude osi, vaid kogu kasutamine toimub nagu enne. Selle, *constitutum possessorium*'i (vt. BES § 648.) vahendiga võib iga asja mõttelist osa renditada, ja arvan, et keegi ei tule väitma, et see midagi muud on, kui mõttelise osa renditamine. Kui säärane renditamine teiste kaasomanikkude õigusi ei riiva, siis teiseks pole ka mingit alust väita, et selleks vaja on teiste kaasomanikkude nõusolek või luba. Kui teistele ei meeldi säärane korraldus, siis võivad nad ainult asja jagamist nõuda, ega saa mingit keeluõigust teostada.

Nõnda siis, kaasomanik võib teiste nõusolekuta renditada oma jagamatu ehk mõttelise osa nii mõnele teisele kaasomanikule kui ka hoopis võõrale.

Tööajakaitseõigus¹.

A.-T. Kliimann.

A. Maksimaalse tööpäeva õigus.

Meil praegu jõus olev tööajakaitseõigus sisaldab õige mitmesisulisi normistikke. Nende olulisema osa ülesandeks on määratella, kui palju aega ühe päeva kestel töövõtja on kohustatud viibima tööandja alalises käsutuses. Rõõbiti tööpäeva määritlemisega see osa korraldab ühtlasi ka üksiku nädala, kuu ja aasta tööaja maksimaalset ulatust. Ühenduses eelmiste küsimustega see osa piiritleb veel nn. ületunnitöö normistikke. Tööajakaitseõiguse teise osa ülesandeks on käsitleda üksiku tegelise tööpäeva algust ja lõppu, vabu tunde ja lühemaid töövaheajegu. Ja viimane tähtsam osa tööaja-

---

¹ Tööajakaitseõigus on meil jälle probleemiks saamas. Selle ala seni sed korraldused, eesotsas 1918. aasta kaheksatunnise tööpäeva deklaratsiooniga, ei tundu praegu enam sobivat. Revolutsionäärsete manifestide tekitatud ebatavaline õiguslik olustik näikse meie reaksionaarse ajastu sotsiaalpolitikale olevat talumatu. Ning eriti käesoleva momendi era- ja riigimajandusliku surutise tagantlülkel on tõusetunud päevakorda isegi selle, juba aastakümneid kestnud olustiku õigusliku aluse maksvuse küsimus. Selle kõige tõttu tööajakaitse ei ole praegu mitte üksnes sotsiaalpoliitiliselt aktuaalne. Ta nõudleb süstemaatset seisukohavõttu ka õigus-teaduseft ja ootab lõplikku põhimõttelist lahendust meie kõrgemalt kohtu-asutiselt.

kaitseõiguse normistikest korraldab töö katkestamisi öörahuks, puhkeajaks, suurteks pühadeks ja pühapäevadeks.

Tööajakaitseõiguse süsteemis esimeseks ning ühtlasi olulisemaks küsimuseks on maksimaalse tööpäeva määritlemine. Viimasest oleneb suur hulk õige mitmesihilisi normistikke tööõiguse erialadelt. Ent täiesti sõltuv temast on tööajakaitseõiguse enese muu probleemistik.

1. Maksimaalse tööpäevana² mõistetakse ühe tööpäeva ajaühikut, mille kestuseks saab töövõtjat kohustada viibima tööandja alalises käsutuses. Tööpäevana aga mõeldakse neid ööpäevi, mil töö tegemine on maksva korra järgi lubatud.

Esitatud määriteludest nähtub, et maksimaalse tööpäeva mõiste erineb suuresti tegelise tööpäeva mõistest. Maksimaalne tööpäev moodustab ajaühiku, mis on tööandja ja töövõtja õiguste ja kohuste ülemaks piiriks. Tegeline tööpäev³ aga on see ajaühik, mille kestel töövõtja on kohustatud tegeliselt viibima tööandja käitises.⁴ Sellest järeldub, et tegeline tööpäev võib olla ka väiksem maksimaalsest tööpäevast. Viimane ajaühik ongi kõrgemaks normiks, mida ei tohi ületada tegeliseks tööpäevaks nimetatav ajaühik. Kuid on endastmõistetavalt võimalik, ja tavaliselt see

---

² Vrd. Henry Bourdeaux, Code du Travail et de la Prévoyance sociale, Quatorzième édition, Paris 1929, lk. 44 jj. — USJLA, Codice del Lavoro, Raccolta coordinata delle principali disposizioni vigenti, con note e indici, Terza edizione, Roma 1930, lk. 129 jj. — Heinrich Hoening, Arbeitsrecht, Die reichsrechtlichen Vorschriften über das Arbeitsverhältnis, Textausgabe, 13. Auflage, Mannheim-Berlin-Leipzig 1929, lk. 387 jj. — Heinz Potthoff, Rechtsprechung des Arbeitsrechts 1914 — 1927, 2. Auflage, Stuttgart 1927, lk. 388. — Eino Kuusi, L'Oeuvre de Protection sociale en Finlande, Helsinki 1928, lk. 57 jj. — E. A. Kolotuchin i A. M. Kilinskij, Dejstvjuščee zakonodatelstvo o trude, Moskva 1923, lk. 68 jj.

³ Vrd. Ustav o promyšlennom trude, izdanie 1913 goda, § 194: „Rabočim vremenem ili čislom rabočich časov v sutki dlja každago rabočago sčitaetsja to vremja, v tečenie kotorago, soglasno dogovoru najma, rabočij objazan nachoditsja v promyšlennom zavedenii i v raspordjaženii zavedyvajuščago onym dlja ispolnenija raboty.“

⁴ Käitis, Betrieb, zavedenie tähendab tööõiguses umbes sama, mis ettevõtegi, Unternehmen, predprijatje majandusteadustes. Tema mõiste on määritletud ja üksikasjaliselt analüüsitud sellisulises tööõigusteaduslikus kirjutises — Artur-Tõeleid Kliimann, Käitis ja ettevõte, Tartus 1930, eritrükk „Õigusest“, 1930, nr. 8, lk. 7, 9 jj.

ongi nii, et maksimaalne tööpäev ühtib tegelisega. Iialgi ei või aga tegeline tööpäev olla suurem maksimaalsest.⁵

Maksimaalse tööpäeva norm on avalik-õiguslik absoluutne⁶ norm, mille sisu ei saa lepinguosaliste soovide kohaselt muundada. Vastupidiselt sellele tegelise tööpäeva määr ei tarvitse tingimata olla just avalik-õiguslikku laadi. Tavaliselt tegeline tööpäev ju määrataksegi töövõtja ja tööandja individuaalsete töölepingutega. Kuid seda võidakse teha lõplikul kujul ka kollektiivlepingutega ja isegi sisekorra määrustega, millel on avalik-õiguslik iseloom. Viimane moodus ongi üldiseks tavaks, näiteks, kõigi vabriku- ja tehaseilmeliste käitiste suhtes töönduses, kaevanduses ja veonduses.

Et maksimaalse tööpäeva mõiste järgi sugugi ei ole nõutav, et töövõtja kogu selle ajaühiku kestel töötaks, siis piisab sestki, kui selle aja vältel alaliselt viibitakse tööandja käitises ja käsutuses. Selle järgi tuleb lugeda maksimaalse tööpäeva hulka sedagi aega, mil töövõtja küll just ei tööta, kuid on valmis tegema talle kätte juhatatavat tööd. Kuid üldpõhimõtteliselt ei või arvata sellise ajaühiku sekka töövaheaegu, kui väikesed need oleksidki. Samuti ei kuulu siia hulka ka aeg, mis kulub tööle tulekuks ja töölt minekuks. Siiski erandlikult arvatakse maksimaalse tööpäeva ajaks aeg, mis on tarvilik kaevandustesse laskumiseks ja sealt töö lõpetusel maapinnale tõusmiseks.⁷

---

⁵ Vrd. Walter Kaskel, Arbeitsrecht, Dritte erweiterte Auflage, Berlin 1928, lk. 210 jj.

⁶ Vrd. Hugo Sinzheimer, Grundzüge des Arbeitsrechts, Zweite, erweiterte und völlig umgearbeitete Auflage, Jena 1927, lk. 174: „Diese zeitliche Bestimmung der Arbeitsleistung ist regelmässig eine absolute Bestimmung in dem Sinne, dass die Arbeitsleistung, die zu einer bestimmten Zeit erfolgen muss, zu einer anderen Zeit nicht mehr erfolgen kann, so dass, wenn die Zeit für die Arbeitsleistung verstrichen ist, nicht Verzug, sondern Unmöglichkeit der Leistung vorliegt.“ Ja lk. 175 ta seletab, et üldiselt „Die Regelung der Arbeitszeit ist eine öffentlich-rechtliche und privatrechtliche Regelung.“ Ühenduses lausutuga Sinzheimer viitab Nikisch'i teosele: Grundformen des Arbeitsvertrags, kus tööajaküsimus on käsitletud kõigiti eeskujulikult. Vrd. selle teose lk. 178 jj.

⁷ Vt. Ustav o prom. trude, § 194; primečanie: „Pri rudničnyh rabotach vremja, upotrebljaemoe rabočim na spusk v rudnik i na pod'em iz onago, sčitaetsja rabočim vremenem.“

Nii maksimaalse kui tegelise tööpäeva mõiste tuleb omakorda hoida lahus käitisetööpäeva mõistest. Maksimaalne tööpäev, nagu tegelinegi, seob üksnes tööandjaid ja töövõtjaid. Kumbki neist ei puutu aga sugugi käitisse. Sellest järeldub, et käitisetööpäev, s. o. ajaühik, mille kestel käitatakse käitist, ei ole sõltuv ei tegelisest ega maksimaalsest tööpäevast. Käitisetööpäev ei tarvitse ühtida ei tegelise ega maksimaalse tööpäevaga. On võimalik kujutella käitist, milles erakordsete olude tõttu töötatakse tegelise tööpäeva normist vähem. Kuid on võimalik kujutella isegi ühe töövahetusega käitist, mis töötab üle maksimaalse tööpäeva normi.⁸

2. Teatavatel majanduslikkudel aladel maksimaalse tööpäeva määritlemise küsimuses meil esineb kahesuguseid õiguseallikaid. Meie natsionaalset päritolu allikatega rööbiti korraldab seda küsimust ka ex-vene tööõiguslik seadustik.

Eesti allikatest pälvivad ses küsimuses tähelepanu eeskätt 1917. ja 1918. aasta deklaratiivset loomu normatiivsed aktid. Mainime siin esirinnas 16. novembril 1918. aastal esitatud Eesti Ajutise Valitsuse⁹ deklaratsiooni „Eesti Vabariigi kodanikkudele“. Selle üleskutseilmelise deklaratsiooni normatiivse eeldusena on eriliselt tähtis veel¹⁰ 15./28. novembril 1917. aastal vastu võetud „Maanõukogu otsus kõrgemast võimust“. Eelmistele ürikutele lisandame teises järjekorras veel Maanõukogu seaduse¹¹ „Ajutise Valitsuse võimupiiridest“ 24. novembrist 1918. a. ja sama aasta 16. novembrist Tööministri kohusetäitja päevakäsu „Tööpäevast ja töökaitseseadusest“.¹²

Ex-vene allikatest võime arvestada maksimaalse tööpäeva määritlemiseks üksi Ustav o promyšlennom trude.¹³ Mainime siin tema sellesisulist 196. ja 197. artiklit-paragrahvi.

⁸ Vrd. Kaskel, op. cit., lk. 217 jj.

⁹ RT 1918,1, Eesti Vabariigi kodanikkudele. Edaspidiseis aruteludes see ürik on märgitud lihtsalt — Deklaratsioon.

¹⁰ Ibid., Maanõukogu otsus kõrgemast võimust. Edaspidi lihtsalt — Otsus või Maanõukogu Otsus.

¹¹ RT 1918,3, Ajutise Valitsuse võimupiiridest. Edaspidi tekstis lihtsalt — Seadus või Maanõukogu Seadus.

¹² RT 1918,1, Tööpäevast ja töökaitseseadusest. Edaspidi lihtsalt — Päevakäsk.

¹³ Svod Zakonov, t. XI, č. 2.

Et nii ex-vene kui eesti allikad määritlevad üht ja sama küsimust, siis on vaja selgitada kummagi allikate liigi jõu-
suhet ja maksvuse ulatust.

Eesti ürikutest annab selge vastuse maksimaalse tööpäeva asjas ülalmainitud Deklaratsioon. Ta seletab sõna-sõnalt, et „töökaitseadused, tööliste kinnitamine õnnetuste ja haiguste vastu, ühinemise- ja streigiõigus astuvad jälle jõusse ja et „kaheksatunnine tööpäev tööstuses ja kaubanduses hakkab uuesti maksma“. Viimast öeldist kinnitab autentselt ülalmainitud instruktiiivne Päevakäsk. Seal lausutakse, et „Eesti Maanõukogu Vanematekogu ja Ajutine Valitsus tunnistasid kaheksatunnise tööpäeva ja 1917. aasta töökaitseadused maksvaks“.

Ent suuresti erinevalt käsitleb sama küsimust ex-vene ülalmainitud tööõiguslik Ustav. Tema 196. § deklareerib, et „dlja rabočich, zanjatych isključitelno v dnevnoe vremja, rabočee vremja ne dolžno prevyšat odinnadcati s polovinoju časov v sutki“, ja 197. § lisandab sellele: „Dlja rabočich, zanjatych, čotja by otčasti, v nočnoe vremja, rabočee vremja ne dolžno prevyšat desjati časov v sutki“.

Ülalosundatud tekstidest nähtub, et maksimaalse tööpäeva määritlemise asjas eesti allikate sisustik on vene Ustavi sellesihiliste normide suhtes kontraarne. Kontraarsete allikate alal on teatavasti kindlaks põhimõtteks, et *lex posterior derogat priori*. Selle normitehnikas üldtunnustatud põhimõtte järgi võiksime maksimaalse tööpäeva jaoks pidada maksvaks sellekohased eesti ürikud ja tühiseks vene tööõigusliku Ustavi §§ 196. ja 197. Kuid sellisele väitele võiks leida vastuväiteid. Esiteks, eesti ürikute kaheksatunnise tööpäeva põhimõtte on väljendatud vaid deklaratiivselt. Sellise deklaratiivse normi teostamiseks oleks veel vaja vastavat normatiivset eriakti, millist aga tänini ei ole veel järgnenud. Teiseks, Deklaratsioon, mis sisaldab kaheksatunnise tööpäeva mõtet, on oma juriidiliselt struktuurilt vaid määrus. Tööõiguslik Ustav on aga seadus. Kuid normitehniliselt on ju nii, et määrus ei muunda seadust.

See vastuväide peaks paika ainult siis, kui oleks õige eeldus, et Deklaratsiooni päevil oli Maanõukogu Otsusega omistatud Vabariigi Valitsusele üksnes määruseandlik võim, kuna seaduseandliku võimu osaliseks tunnistati ta alles ülalmainitud Maanõukogu Seadusega. See Seadus

aga anti Deklaratsiooni avaldamisest tervelt kaheksa päeva hiljem. Maanõukogu Otsuses on ju kõnet ainult „määrustest“, kuna alles Maanõukogu Seaduses mainitakse „määrustega“ rööbiti esmakordselt ka „seadusi“.

Tõeliselt asi ei ole hoopiski nõnda. Otsuse ja Seaduse ning Deklaratsiooni ja Päevakäsu kontekstide analüüs osutab ülalkavatsetud vastuväidete pealiskaudsust ja väärsust.

„Määruse“ ja „seaduse“ konfronteerimises on kõige pealt unustatud, et revolutsioonijastu õiguslikud toimingud oma juriidiliselt struktuurilt erinevad põhjalikult konstitutsionaalse korra normatiivsetest aktidest. Revolutsioonijastu aktid on oma loomult kõik originaarsed. Põhiseadusliku korra normatiivsed toimingud on kõik alati derivatiivsed.

Originaarsete aktide „õiguslikuks“ aluseks on revolutsioonilist liikumist kandvad poliitilised põhimõtted. Derivatiivsete toimingute õigusepärasuse määrajaks on aga Põhiseadus. Derivatiivsete aktide normitehnika nõuab, et korraldis oleks kokkukõlas määrusega, määrus seadusega, seadus Põhiseadusega. Originaarsete aktide normitehnika aga ei tee vahet ei seaduse ega määruse ega korraldise vahel. Originaarsetele aktidele on tähtis, et nad oleksid kokkukõlas üksnes revolutsioonilise liikumise programmidega, manifestide ja deklaratsioonidega. Ja kui nad on seda, siis tuleb neid õigusepärasteks tunnustada. Prantsuse¹⁴ õigusteadus, mis on elanud üle mitmeid revolutsioone, läheb ses asjas märksa kaugemale. Ta tunnustab revolutsioonijastu õigusepäraste võimuorganite kõrval isegi mitteõigusepäraseid ja viimaste toiminguid. Mitteõigusepärased, s. o. niisugused, mille teotsemiseks puudub igasugune õiguslik alus, on kaht liiki: „*de facto*“ ametnikud¹⁵ ja usurpaatorid. Ainult usurpaatorite, s. o. avaliku leotsemise üldsuunast kõrvale kaldunud võimutsejate akte ei tunnustata, kuna aga *de facto*-ametnikkude toiminguid loetakse seni maksvaks, kuni neid ei ole *ex post* tühistatud.

Meie ei tarvitse maksimaalse tööpäeva küsimuses, õnneks,

¹⁴ Vt. Gaston Jèze, *Les principes généraux de droit administratif* Deuxième édition, Paris 1914, lk. 454.

¹⁵ *De facto* ametnik = le fonctionnaire de fait, usurpaator = l'usurpateur de fonction.

niiviisi arutellagi. Meie tolle ajastu originaarsete võimude vahekorrad on dokumentaalsete aktidega juba küllaldaselt normitud. Meil esines 1917.—1919. aa. vahemaal originaarsete võimudena Maanõukogu, Maanõukogu Vanematekogu ja Juhatus, Päästekomitee ja Maavalitsus pärastise Ajutise Valitsusena. Põhimõtteliselt pidi „ainsaks kõrgema võimu kandjaks“ olema Maanõukogu. Ent tegelik olustik nõudis kõikide ülalmainitud organite varustamist sellise võimu tunnustega. Ja tõeliselt omistatigi Vabariigi Valitsusele (Maavalitsusele) ja Maanõukogu Vanematekogule ning Juhatusesele kõrgem võim, kuid esialgu ainult Maanõukogu istungite vaheajaks. See toimus Maanõukogu Otsuse alusel 15./28. novembril 1917. aastal. Kuid revolutsiooni süvenedes seegi kord tundus olevat häiriv. Ja 1918. aastal oma 23. novembri istungil Ajutine Valitsus otsustaski oma tolleaegse kohtuministri J. Jaaksoni esitiselega pöörduda Maanõukogu poole, et temalt nõuda Valitsuse võimupiiride laiendamist. See nõue rahuldatigi kohe järgmisel päeval. Oma Seadusega Maanõukogu omistas Ajutisele Valitsusele õiguse käsitada kõrgemat võimu nüüdsest peale ka sel ajal, kui ta ise teotseb.

Eesti riikliku elu 1917.—1919. aastate vahemaal normatiivsete aktide vaheline jõusuhe on järelikult sootutu teinekui tänapäev. Tolle aja aktidest oma jõu poolest asuvad esimesel kohal Maanõukogu otsused. Samale tasemele asetuvad ka Maavalitsuse ja Ajutise Valitsuse aktid, mis anti Maanõukogu istungite vaheajal 24. novembrini 1918. aastal, ja eranditult kõik nende organite need aktid, mis anti pärast viimaks mainitud kuupäeva. Teisele jõuastmele asetuvad Maavalitsuse ja Ajutise Valitsuse need aktid, mis anti 24. novembrini 1918. aastal Maanõukogu istungite ajal.

Esimesele kohale asetuvad aktid on oma õiguslikult struktuurilt originaarsed aktid. Viimaste hulka kuulub ka maksimaalset tööpäeva puudutav Deklaratsioon. Sellest kõigest järeldub, et Eesti Ajutine Valitsus oli õigustatud kaheksatunnise tööpäeva põhimõtet deklareerima ja andma teda normatiivseks juhiseks kõigile riigiorganitele. Seda kinnitab selgesõnaliselt ka tolleaegne tööministri kohusetäitja A. Tulp. Oma sellesisulises Päevakäsus ta paneb ette „ametisse määratud riigiametnikkudele, omavalitsuse asutistele ja

ametiühingutele „kaheksatunnise tööpäeva põhimõtte“ täitmise järele valvata ja rikkumise juhtumistest... teatada.“

Sellest kõigest järeldub ühtlasi, et Deklaratsiooni ei saa kvalifitseerida määrusena tänapäeva terminoloogia mõttes. Et väljend „määrus“ esineb Maanõukogu Otsuses, ärgu kedagi eksitagu. Ametliku akti iseloomustajaks ei ole tema nimetus, vaid tema sisu. Et toleaeagne määrus ei ole selle sõna tavalises mõttes määrus, nähtub kas või sellestki, et Maanõukogu Otsus tituleerib ka kõrgema võimu akte „määrusteks“ ja isegi „korraldusteks“. Selles Otsuses, näiteks, öeldakse ju, et „Eesti Maanõukogu tunnistab ennast Eestimaainsaks kõrgema võimu kandjaks, kelle määruste ja korralduste järele Eestimaal tuleb käia.“

Deklaratsioon on samasuguse jõuga, mis Otsuski, sest et Ajutisel Valitsusel olid samad volitused, mis olid Maanõukogulgi. Vahepeal kokku astunud Maanõukogu oli õigustatud selle tema istungite vaheajal antud deklaratiivse „määruse“ kohta oma „otsuse“ tegema, s. o. oleks võinud küll Deklaratsiooni tühistada. Seda ta aga ei teinud, ei teinud seda ka pärastised võimud. Järelikult Deklaratsioon on jõus veel tänapäevgi.

Nagu ei saa võtta Maanõukogu Otsust sellepärast määruseandlusevõimu delegatsiooniaktina, et seal esineb sõna „määrus“, niisamuti ei saa arvata Maanõukogu Seadust sellepärast seaduseandlusevõimu delegatsiooniaktiks, et seal esineb väljend „seadus“ rööbiti „määrusega“. Maanõukogu Seadusest nähtub ilmselt, et tema alusel avardatakse Ajutisele Valitsusele juba varem omistatud võimkonda ainult ajaliselt, aga mitte jõuliselt. „Kuna Eesti Vabariigi riiklik korraldus ning loomine... alles käsil ja kõigi seaduste ning määruste väljaandmine ning maksmapanek Maapäeva kaudu isegi tema istungite ajal täiesti võimalik ei ole, nagu see loomulik ning õige oleks, kui juba kindel riiklik korraldus täiesti maksma on hakanud“, siis otsustatakse „Ajutist Valitsust volitada igal ajal, ka Maapäeva istungite ajal, kindla korra loomiseks tarvilikke seadusi ning määrusi välja anda ning maksma panna veel enne, kui need seadused ja määrused on Maapäeva poolt läbi vaadatud ja heaks kiidetud“. Konfronteerides viimast fraasi Maanõukogu Otsuse kolmanda lõikega, nähtub, et see, mis oli võimalik varemalt üksnes Maanõu-

kogu istungite vaheajal, on siit peale võimalik ka isegi istungite ajal. Ja rohkem ei midagi.

Eelarutelust on ühtlasi selgunud, et Deklaratsiooni peame mõistma normatiivse aktina, aga mitte ainult Valitsuse tööprogrammina, s. o. kavatsusena ja sihitlusena tulevaseks tööks. Öeldes, et „kaheksatunnine tööpäev... hakkab uuesti maksma“, Deklaratsioon väljendab põhimõtet, mis on normatiivseks juhiks kõigi organite avalikus teotsemises.

Olgu lisandatud, et ex-vene tööõigusliku Ustavi §§ 196. ja 197., mis on Deklaratsiooni suhtes kontrarse sisuga, olid tühistatud juba 1917. aastal. Tööliste ja Soldatite Saadikute Nõukogu võttis vastu resolutsiooni, mis pani maksma 10—11½ tunnise tööpäeva asemel kaheksatunnise. Saksa okupatsioonivõimud ei tunnustanud seda resolutsiooni. Aga Eesti Ajutine Valitsus kuulutas tema põhimõtte uuesti maksvaks. Nõnda siis juba ajalooliselt võttes ei ole kaheksatunnise tööpäeva deklaratsioon paljas tööprogramm, vaid ühel hoobil ka selle programmi teostus ise.¹⁶

3. Deklaratsioon loeb kaheksatunnise tööpäeva maksimaalseks ja määrab tema maksvuse piirkonnaks töönduse ja kaubanduse. Sellega Deklaratsioon avardab tööõiguslikus Ustavis antud tööajakaitseõiguse ulatust kaubanduseala võrra.

Siit järeldub, et 1906. aasta 15. novembri seadus, mis korraldab tööaegu kaubanduses ja kaubandusega seotud muil majanduslikel aladel¹⁷, on Deklaratsiooni kaudu teatava määranimuundatud. Selles seaduses esinevaid arvulisi andmeid ei saa siduda enam maksimaalse tööpäeva küsimusega. Kuid need arvulised andmed jäävad jõusse kaubandusliku käitise tööpäeva suhtes. Käitise tööpäev kaubanduses ei tarvitse praegugi olla lühem üheksast töötunnist;

¹⁶ Seda kinnitab omakorda ka pärastine Ajutise Valitsuse deklaratsioon, mis on ajaloolise mälestisena avaldatud ka RT 1918, 3. Selles deklaratsioonis, mis on seda selle sõna tavalises mõttes, kõneldakse küll tuleviku-kavatsustest, kuid ühenduses töökaitseküsimustega lausutakse, et „osalt on see juba sündinud, nii on kaheksatunnine tööpäev juba maksuv“.

¹⁷ Vrd. Ob obezpečenii normalnogo otdyha sluzhaščich v trgovyeh zavedenijach, skladach i kontorach, Sobranie uzak. i raspor. prav., 1906, I, 1894.

see jääb nii nagu see on määratud just 1906. aasta 15. novembri vastava seadusega. Käitistööpäeva küsimust korraldama on õigustatud linna- ja maavalitsused. Oma sellekohaste sundmäärustega nad võivad normida eriliste eelkomisjonide kaudu äride ja kaupluste, magasinide ja trafikutute, büroode ja kontorite, restoranide ja kohvikute, laatade ja turgude tööaega, selle algust ja lõppu, kuid ikkagi mitte maksimaalse, vaid ainult käitistööpäeva töötundide ulatuses. 1906. aasta seadus on muundatud veel teiseski mõttes. Nimelt tulevad praegu arvata selles seaduses mainitud kaubanduslikud laod ja keldrid 1923. ja 1924. aastate¹⁸ seaduste kohaselt juba tööstuse hulka. Tööstuse hulka tuleb lugeda ka restoranide kööke, habeme- ja juuksetööstusi ning saunu ja isegi puhtkaubanduslikud komisjonid¹⁹, mille suhtes ei maksa nüüd mitte enam kaubanduslik, vaid juba tööstuslik tööõigus. Kuid sellest hoolimata, omavalitsuste õigused ja kohused nende viimaks mainitud käitiste tööaja korraldamise alal jäävad sellest muundusest siiski riivamata.

Teise majandusliku teotsemise alana, mille kohta käib kaheksatunnise tööpäeva norm, on mainitud tööstust. Seda viimast ala meie Deklaratsioon võis mõista nii, nagu teda mõistavad tolleaegsed ex-vene allikadki. Tööstus ehk

---

¹⁸ Eeskätt RT 1924, 68, I, 30, § 1. Siis RT 1926, 4, I, 6, § 1 ning RT 1923, 106, I, 84. Neile lisandub veel RT 1920, 28, I, 106, mis tühistas senise promyšlennosti mõiste, milline oli määratud Ustav'is o promyšlennosti fabričnozavodskoj i remeslennoj, izdanie 1913 goda, Svod Zakonov, t. XI, č. 2.

¹⁹ Olgu see kas või suurim ebatavalisus, kuid kui maksva õigusliku üldkonstellatsiooni alusel oleme saanud sellise konsekventsini, siis meie ei tohi tema järeldamisest tagasi kohkuda. Seesugustele nüüdse õigusliku olustiku ebatavalisustele oleme ju varemaltki pidanud juhtima tähelepanu: nii omavalitsuste sundmääruste kohtuliku kontrollimise küsimusele, samuti Riigikohtu administratiivosakonna ja ministriumide vahekorra küsimusele, kohtu ja administratsiooni vahelistele kompetentsitülide küsimusele ning lõppeks Riigikohtu administratiivosakonna ja üldkogu vahekorra küsimusele (Vt. Artur-Tõeleid Klíimann, Normitehnikast administratiivprotsessiõiguses, Tartus, 1930, Eritrükik „Õigusest“ 1930, nr. nr. 1, 2, 3 ja 4, lk. 28 jj.). Kuid kui seadustega loodud olustik ei ole tegeliselt talutav, siis on vaja need halvad seadused asendada kohasemate uutega. Kuni see ei ole toimunud, on õigusesüsteematika ülesandeks nende tegelise eluga vastuoksusse sattunud seaduste normistikkude maksvust konstateerida ja ikkagi määratella.

promyšlennost esineb aga vene normistikkudes peaaegu eranditult töõndusena, s. o. ainek muundava majandusliku teotsemusena. Kuid sellisenagi töõstust-promyšlennosti sisustati väga mitmeti. Promyšlennosti mõiste kitsamas mõttes²⁰ haaras enesesse ainult vabriku- ja tehaseilmelise töõnduse ja manufaktuuri. Laiemas mõttes²¹ promyšlennost = fabričnozavodskaja promyšlennost + remeslennaja promyšlennost = vabrikutöõndus + käsitöõndus. Kõige laiemalt sisustas töõnduse-promyšlennosti mõiste Ustav o promyšlennom trude, võttes temasse kokku vabriku- ja käsitöõndusega ühes ka veel mäenduse (gornozavodstkija promyšlennosti) ja kaubandusliku töõnduse eriharuru (torgovopromyšlennyja zavedeniija i predprijatija). Nii avaralt esines promyšlennosti mõiste üldiselt, s. o. pea kõigis töõõiguslikes normistikes ja vaid erandlikult, teatavate konkreetsete küsimuste kitsamal alal, lisandus siia manu veel muidki majanduslikke teotsemisalasisid.

Eesti seadused, peamiselt 1923. ja 1924. aastast²², avardasid ex-vene töõstuse-töõnduse mõiste tundmatuseeni. Ning tänapäev tuleb sellekohaselt arvata meie dogmaatilise töõstusemõiste ulatusse töõndust²³, kaevanduslikku²⁴ ja

²⁰ Vrd. Ob utverždenii pravil o prodolžitelnosti i raspredelenii rabočago vremeni v zavedenijach fabričnozavodskoj promyšlennosti i instrukcija činam fabričnoj inspekcii po semu predmetu, Sobranie uzak. i rasp. prav., 1897, I, 1425.

²¹ Vrd. Ustav o promyšlennosti fabričnozavodskoj i remeslennoj, izdanie 1913 goda, §§ 1 ja 2.

²² Vt. märke 18.

²³ Töõndusena mõistame teotsemist, mille sihiks on

- a) esemeid valmistada, muundada, viimistella ja kaunistada,
- b) esemeid puhastada ja parandada,
- c) esemeid müügiks korraldada,
- d) esemeid käsitseda dokkides, sadamates, ladudes, keldrites ja aitades,
- e) esemeid ja seadiseid hävitada ja lammutada,
- f) energiat produtseerida, transformeerida või transponeerida, ja
- g) hoonestada maid ja ehitada veondusvahendeid, teid, veeteid, raudteid, sildu, tänavaid, viadukke, tunneleid, muule, kanaleid, maa-aluseid ja maapealseid traadiliine ja torustikke, vabrikuid, tehaseid, jaamu ja töõkodasid.

Vrd. RT 1924. 68, I, 30, § 1, b ja c. Selles allikas on antud meie töõõiguslikule töõndusemõistele selgeim redaktsioon.

²⁴ Kaevandusliku töõndusena mõistame teotsemist, mille sihiks on kaevanduse saadusi tehniliselt muundada teisesisuliseks ja -vormiliseks. — Vrd. lex cit., § 1, a, b.

kaubanduslikku töödust²⁵, kaevandust²⁶ ja veondust²⁷.

Kaheksatunnise maksimaalse tööpäeva maksimahakkamisega tekkis meie tööduses üsna ebatavaline õiguslik olukord. Deklaratsioon tühistas kõik senimaksnud korraldused, kuid maksimaalset tööpäeva üksikasjalisemalt määritlevat uut seadust ei ilmutatud. Nõnda on olemas suur tühik meie sotsiaalse seaduseandluse selles osas. Seda tühikut saab küll teatava määrani täita käitiste sisekorramäärustega, osaliselt aga omavalitsuste sundmäärustega.

4. Üksikasjalisema rakenduse osaliseks on saanud kaheksatunnise tööpäeva põhimõtte ainult raudteelaste teotsemise alal²⁸. Siin tuleb nähtavale ka teatavaid kõrvalekaldumisi üldisest normist, mis põhjusel selle küsimuse man pisut peatume. Kuigi tööaeg ka siin on korraldatud üldiselt kaheksatunnise tööpäeva põhimõtte kohaselt, ei peeta siiski mitte temast igal juhul kinni. Nimelt tehakse vahet katkestamatu ja katkestatava tööaja vahel. Ainult katkestamatu töö alal, s. o. alal, kus töötatakse vahetpidamatult, pääseb Deklaratsiooni printsiip täiel määral maksvusele. Katkestatava töö alal, s. o., kus ollakse teenistuskohuste täitmisel, ilma et kogu see aeg vahetpidamatult tööd tehakse, on maksimaalne tööpäev kohati märksa pikem. On isegi selliseid töövõtjate kategooriaid katkestatava töö alal, kelle suhtes ühe ööpäeva töötundide ülemmäära ei ole üldse mitte piiritletud. Nii, näiteks, ei ole ühekordse töösoleku ülemmäära ette nähtud üksikutele vaguni-saatjatele. Üldiselt on nii, et iga raudteelane on kohustatud

²⁵ Kaubanduslikuks tööduseks nimetame teotsemist, mille sihiks on turuesemete produtseerimine, viimistlemine ja müügiks korraldamine.

²⁶ Kaevanduseks nimetame maapealset ja maa-alust teotsemist, mille sihiks on hankida maapinnast nn. maapõuevarasid. — Vrd. lex cit., § 1, a.

²⁷ Veondusena mõistame teotsemist „inimeste ja asjade veoks“. — Vrd. l. cit., § 1, d.

²⁸ Vt. Raudtee sisekorra määrus 27. aprillist 1921. a. Olgu tähendatud, et selle laiaulatusliku sisekorra määruse normistikkude maksvuse alus on väga vaieldav. Igatahes saab neil olla jõudu vaid niivõrt, kui võrd nad ei ole vastuoksuses Teedeministri ja Tööhoolekandeministri sellekohase ühise määrusega RT 1920, 173/174, II, Raudteeteenijate tööaeg ja puhkus. See viimane on antud 24. septembri 1917. a. vastava akti alusel. — Vt, 2. augusti 1920. aasta määrusega ühenduses veel Teedeministri ja Tööhoolekandeministri ühist määrust 24. maist 1924. a., RT 1924, 69/70, II.

tarbe korral isegi peale oma tööaja tavalist lõppu ilmuma tööle. Töötundide ülemäär on määrateldud üksnes rongiteenijatele, välja arvatud üksikud vagunisaatjad. Nende tööpäev ei või olla suurem kuueteistkümnest töötunnist. Selliste rongiteenijate hulka aga ei kuulu veduriteenijad, kelle tööpäev ei või ületada neljateistkümnet töötundi. Kõigi vahetustega töötavate teenijate ühekordse töölolemise ülemääraks on kuusteist töötundi, välja arvatud telefonistid ja telegrafistid I järgu jaamades, kus ülemääraks on kahteist töötundi.

Kaheksatunnisest tööpäevast peetakse siingi kindlasti kinni, kui töövõtjatena esinevad tee-, osakonna-, jaoskonna-, konduktoritereservi-, tehase-, depoo- ja jaamaülemad, osakonna-, jaoskonna-, büroo-, laudkonna-, kantselei-, kontori-, telegraafijaama-, ladu-, apteegi- ja kassajuhatajad, revidendid, kaubandusrevidendid, vanemad meistrid tehastes, tee-meistrid, hooneteülevaatajad, kontrollmehaanikud ja ka kõigi mainitute abid, kui nemad vahetuslikult ei tööta, samuti arstid, hambaarstid, rahalugejad, meistrid töökodades, tööjuhid, kalkulaatorid, telegraafimontöörid, takseerijad, eestöotegijad, insenerid ja eriametita tehnikud, kantselei- ja kontoriametnikud, masinakirjutajad, arveametnikud, tabelipidajad, joonistajad, kopeerijad, kümnikud, aidamehed, käskjalad, kirjakandjad, ametmehed ja töölised töökodades, teeparanduse ja telegraafi töödes.

Olgu tähendatud, et peale raudteelaste teotsemisala on kaheksatunnisest tööpäevast erandlikke kõrvalekaldu mis i ka teistelgi aladel. Töönduses, kaevanduses ja veonduses võib töötada üle maksimaalse normi neil juhtudel, mil see osutub hädavajaliseks²⁹ valmistusala tootmisprotsessi erakordsete tehniliste tingimuste tõttu. Sellised juhud olgu aga alati töölepingutes ja käitiste sisekorras määrateldud. Ühtlasi olgu tariifitabelites ning hinnastus määratud täpsalt selle erandlikult lubatud erakordse töö tasunormid. Olgu eriliselt toonitatud, et sellist võimalust saab lubada ainult erakordsete ning juhuslike olude tekkimisel. Vastasel korral see võimalus oleks tagaukseks maksimaalsest tööpäevast mööda hiilimisel.

²⁹ Sobranie uzak. i raspor. prav., 1897, I, 1425, § 17, primečanie, § 8, primečanie. — Ustav o promyšlennom trude, § 200, viimane lause.

Teiselt poolt maksimaalse tööpäeva üldist normi on vähendatud, ja nimelt alaealiste suhtes. Nii on maksimas kuuetunnine tööpäev kuni kuuteistkümnepäevaste töövõtjate suhtes tekstiiltööstuses ja kuue ja poole tunnine tööpäev kõigil muil tööaladel.³⁰

Peale ülalolevat majanduslikkude teotsemisalade meil maksimaalse tööpäeva kaitseõigust ei ole.

B. Maksimaalse töönädala, töökuu ja tööaasta õigus.

5. Rööbiti maksimaalse tööpäevaga on meil normitud ka maksimaalne töönädal, kuid ainult raudteelaste teotsemisaladel.³¹

Maksimaalseks töönädalaks loetakse siin seitsmepäevase kalendrinädala töötundide hulk, mis normist üle töötamine ei ole lubatud.

Et raudteelaste teotsemisalal maksimaalne töönädal esineb vaid subsidiaarselt maksimaalse tööpäeva kõrval, siis ta on siin lühem kui kuue maksimaalse tööpäeva töötundide üldsumma. Katkestamatu töö alal ta ei või sisaldada üle neljakümne seitsme töötundi.

Kuid ametites, kus töötatakse katkestatult, tohib seda nädalat suurendada. Samuti tohib seda normi ka vähendada, kui tööolud seda lubavad või koguni nõuavad. Selline suurendamise ja vähendamise õigus on omistatud raudteevalitsusele. Kuid kui töötundide arvu suurendamise juhul sellega ei jää nõusse tööinspektor, läheb küsimus teede- ja sotsiaalministri ühisele lahendamisele.

6. Maksimaalne töökuu, mille all mõeldakse kõrgemat töötundide määra üksteisele järgneva kolmekümne tööpäeva kestel, on korraldatud samuti ainult raudteelaste teotsemisaladel.³²

Katkestamatu töö kuutundide ülemmääraks on kakssada neli, millist arvu võib aga suurendada või vähendada samuti nagu töönädala ülemmääragi.

Katkestatava töö kohta on maksimas teisi korraldusi. Nii on kuutundide normiks kakssada nelikümmend kõigi rongiteenijate suhtes, peale vedurimeeskondade ja üksi-

³⁰ RT 1924, 68, I, 30, § 2.

³¹ Raudtee sisekorra määrus 27. aprillist 1921. aastast.

³² L. cit.

kute vagunisaatjate. Vedurimeeskondade kuutundide arv ei või ületada katkestamatu töö kuutundide ülemmäära. Kolmsada kuuskümmend kuutundi ülemmäärana töötavad velskerid, vedurivarustajad, vedurimeeskonnad manöövrir, pöörme-
 mehed, tulepesade puhastajad, vedurikütjad depoodes, veduri- ja vagunijärelevaatajad, torupuhastajad, rongide määrarjad, vagunimärkijad, kaalujad, rongiseadjad, haakijad, rööpaseadjad, signalistid, jaamamehed, vedurisaatjad, üle-
 andeagendid, telegrafistid, telefonistid, jaama-, manöövripunkti- ja depookorrapidajad, laekaametnikud, uksehoidjad ja vahid.

7. Maksimaalne tööaasta on normitud üksnes põllumajanduses. Siin mõeldakse selle ajaühiku nimetuse all aega 1. maist 30. aprillini, mis moodustub tegelistest tööpäevadest, mille läbistikune pikkus ei ületaks üheksat töötundi.³³ Tegelikseks tööpäevaks³⁴ loetakse põllumajanduses ühe ööpäeva ajaühikut, mille kestel töövõtja on kohustatud töötama põllunduses³⁵, aianduses³⁶, karjanduses³⁷ või kodumajanduses.³⁸ Tööpäevade pikkuse määritlemiseks seadus on loonud erilised organid üleriikliku ja maade segakomisjonide näol.³⁹

Ülalmääritud maksimaalne tööaasta on kaitstud vaid põllumajanduses ja tema eelmainitud kõrvalharudes, kuid ei ole kaitstud põllumajanduses käitatavate tehniliste⁴⁰ käi-

³³ RT 1921, 102, I 194, § 2, märkus, §§ 10 ja 11.

³⁴ L. cit., §§ 1 ja 10.

³⁵ Põllundusena mõistame majandusliikude hüvede soetamist põlluharimise teel. — Vrd. l. cit., § 1: " ... põllutöö .. "

³⁶ Aiandusena mõistame aedvilja kasvatamist ühe või mitme talupidamise tingimustes. — Vrd. l. cit., § 1: " ... aiatöö .. "

³⁷ Karjandusena mõistame kariloomade pidamist põllumajanduse tingimustes. — Vrd. l. cit., § 1: " ... karjakasvatus .. "

³⁸ Siin mõeldakse vaid põllumajanduslikku kodumajandust: pere toitmist, karja talitamist, hobuste söötmist jne., siis kodu ja elamu hoonete korraldamist ja korrashoidu jne. — Vrd. l. cit., § 1: " ... majatalitamine ... "

³⁹ Ibid., §§ 2, 18—32, 33—41.

⁴⁰ Ibid., § 1, märkus: "Põllutöö kõrvalharuks ei loeta tehnilisi ettevõtteid." — Vrd. Friedrich Aereboe, „Technische Nebengewerbe, Hausindustrie und Verkauf von Bodenerzeugnissen“ teoses Allgemeine landwirtschaftliche Betriebslehre. Vierte Auflage, Berlin 1919, lk. 92 jj.

tiste alal. Nende teotsemises maksimaalne tööaasta ei ole üldse normitud. Siin tuleb rakendada üksnes kaheksatunnise tööpäeva õigusnorme.

C. Ületunnitöö- ja hädatööõigus.

Ühenduses tööajakaitseõiguse eelaruteldud üldiste küsimustega leiab lahendamist ka ületunnitöö- ja hädatööõiguse eriküsimus.

8. Ületunnitööks nimetatakse tööd, mida tehakse tegelise tööpäeva lõppedes. Sellest mõistest nähtub, et ületunnitööle on oluline tema mittemahutumine tegelise tööpäeva normi. Järelikult ei ole sugugi tähtis, et tehtav ületund kuuluks ajaühikusse, mis ületab maksimaalse tööpäeva määra. Tavaliselt ongi üldiseks põhimõtteks just see, et ületunde võib teha ainult maksimaalse tööpäeva piirides. Olgu aga lisandatud, et tänapäeva sotsiaalne seaduseandlus ei ole siiski mitte kõikjal asunud sellisele absoluutsele vaatekohale.

Ületunnitööõigus käsitleb fakultatiivset ja obligatoorset ületunnitööd. Fakultatiivne⁴¹ on niisugune ületunnitöö, milleks töövõtja kohustub oma vabal tahtel. Seesugusest ületunnitööst keeldumist ei saa pidada käitiste korra ja lepingu normide rikkumiseks. Ka ei või endastmõistetavalt mingit survet ega sundust olla kohustamiseks selliseks ületunnitööks. Tööinspektsiooni ülesandeks on korraldada seda liiki ületunnitööd, nii et see ei muutuks ei mingis mõttes sunnitud tööks, vaid et ta kannaks seadusepäraselt ja õiglaselt „fakultatiivse“ töö nime.

Obligatoorseks ületunnitööks nimetatakse niisugust tööd, mida töövõtjad on kohustatud tegema käitiste normaalseks käitamiseks. Selle liigi töö hulka kuulub järelikult ainult niisugune töö, mis on tingitud erakordsetest kõrvalekaldumistest käitiste normaalsest teotsemisest. Obligatoorset ületunnitööd ei või aga kunagi teha üle maksimaalse ületunnitöö normi, kui selline norm on seadustes üldse fikseeritud.⁴²

⁴¹ Vrd. Potthoff, op. cit., lk. 400.

⁴² Vrd. Kolotuchin i Kilinski, op. cit., lk. 71. — W. Silberschmidt, Das deutsche Arbeitsrecht, I. Band, München-Berlin-Leipzig 1926,

Ületunnitöö, mida tehakse käitiste ebatavalistes tehnilistes tingimustes, on hädatöö. Selline töö on tavaliselt lubatud kitsendamata, s. o. ka üle seadustes määratud maksimaalse ületunnitöö määra.

9. Töönduses, kaevanduses ja veonduses meil arvatakse ületunnitööks seda tööd, mida tehakse üle käitiste sisekorra määrustes märgitud tegelise tööpäeva normi.⁴³ Antud määritelu järgi on meil ületunnitöömõistele oluline, esiteks, see, et sellist tööd tehakse üle tegelise tööpäeva normi. Teiseks on mõisteliselt tingimata vaja, et see tegelise tööpäeva määr ise oleks normitud tööinspektorite kinnitatud käitise sisekorra määrustes.

Nagu ilmsesti nähtub ületunnitöömõiste sõnastusest, meil ei tehta vahet obligatoorse ja fakultatiivse töö vahel. Maksva õiguse põhjal moodustatud mõistes saab väljenduda ainult nn. fakultatiivne ületunnitöö. Sest et ainult fakultatiivset ületunnitööd ei märgita meil käitiste sisekorra määrustesse.⁴⁴ Seega peame ex-vene määruste ja instruksioonide vastupidist tõlgendit ekslikuks ja koguni seadusevastaseks.

Töö, mida ex-vene määrused ja instruksioonid mainivad obligatoorse ületunnitööna, on töö, mis on tingitud käitiste tehnilistest käitustingimustest. Kuid see töö peab olema täpsalt fikseeritud vastavate individuaalsete töölepingutega ning ühtlasi märgitud käitiste sisekorra määrustesse. Aga just see töö, mida tehakse sisekorra määruste piirides, ei olegi ju ületunnitöö.

---

lk. 308. — Meie ex-vene seadustes leiduvad arvilised andmed maksimaalse ületunnitöö normidena ei ole tänapäev enam maksivad. — Vrd. Sobranie uz. i rasp. pr., 1897, I, 1425, § 18.

⁴³ Ustav o promyšlennom trude, § 200, ainult esimene ja teine lause, ent mitte viimane, mis käsitleb maksimaalset tööpäeva. Viimane lause on sattunud ebasobivasse kohta. Selles lauses väljendatud norme oleks normitehniliselt pidanud järgnema vahetult 196. ja 197. §-ile, mis käsitlevad maksimaalse tööpäeva küsimust. § 200 kolmas lause sisaldab küll „sverchuročno“ taolise sõna. Kuid see ei tähenda siin mitte ületunde ületunnitööõiguse mõttes, vaid „ületunde“ maksimaalsest tööpäevast. Olgu tähendatud, et ex-vene seadused, määrused ja instruksioonid ei määritle kusagil ületunnitöö üldmõistet, milline asjaolu põhjustabki nii mõningaidki seesuguseid arusaamatusi.

⁴⁴ Vrd. Sobranie uzak. i rasp. prav., 1897, I, 1425, § 17, primečanie.

Põllumajanduses⁴⁵ arvatakse ületunnitööks tööd, mida tehakse üle tegelise tööpäeva normi. Ületunnitööks ei või aga arvata sellist tööd, mida normaalses majandamiskäigus ei saa jätta tegemata, näiteks, karja talitamine puhkepäevadel.⁴⁶

Ületunnitöö eest maksab tööandja teatavat lisatasu. Selle väljaarvamisel jagatakse kõik teenistusaja eest saadav raha- ja loonuspalk vastava teenistusaja töötundide summale. Sellele tulemusele arvatakse veel juurde 50% palgalisandit.⁴⁷

Ületunnitöö on täiesti keelatud töönduses, kaevanduses ja veonduses alaealistele töövõtjatele kuni seitsmeteistkümnenda eluaastani. Ei ole keelatud, kuid ei loeta ületunde raudteelastele, kelle ülesandeks on tööde juhtimine.

Põllumajanduses on ületunnitöö täiesti keelatud alaealistele töövõtjatele.

10. Hädatööd on meil võimalikud õiguslikult ainult töönduses, kaevanduses ja veonduses. Lubatavad on üksnes sellised hädatööd, mis on hädapäraselt vajalikud peamiselt juhuslike häirete kõrvaldamiseks.⁴⁸ Siit nähtub, et hädatöid põhjustavad alati teatavad häired. On tingimata nõutav, et sellised häired oleksid täiesti juhuslikku laadi ja niisugused ühtlasi, mille kõrvaldamine on hädapäraselt kohe vajalik. Niisuguste häirete näiteina võiks loendada katelde lõhkemist, masinate rikkimist, seadiste äkilist purunemist, ehitiste järsku mõranemist jne.

Erakordselt võib hädatööna lubada ka tööd, mis on juhuslikult kuhjunud käitise ühe osakonna ette, takistades nõndaviisi teiste osakondade normaalset töökäiku.⁴⁹

D. Töövaheaja ja vaba aja õigus.

Töövaheaegadena mõistetakse minimaalseid puhke-aegu ja söögiaegu ühe tegelise tööpäeva kestel.

Vabade tundidena mõistetakse ajaühikut tegelise tööpäeva lõpust järgneva tööpäeva alguseni.

⁴⁵ RT 1921, 102, I, 194, § 13.

⁴⁶ Ibid., § 16.

⁴⁷ Ibid., § 15.

⁴⁸ Vrd. Sobranie uzak. i raspor. prav., 1897, I, 1425, § 15, a.

⁴⁹ Vrd. ibid., § 15, b.

11. Töövaheaegu määritletakse töönduses, kaevanduses ja veonduses praegu üksnes tavaõiguslikult. Kõik konkreetset normid, mis maksid sel alal enne 1917. aasta revolutsiooni, on kaotanud oma jõu Deklaratsiooni avaldamisega. Endised korraldused ei sobi enam kaheksatunnise tööpäeva põhimõttega. Kuid osaliselt on võimalik normida töövaheaegu nüüdki käitiste sisekorramääruste kaudu.

Vähemalt üks kord ühe tegelise tööpäeva kestel tuleb võimaldada söögiaeg kõigile töövõtjatele. Ning käitiste sisekorra määrustes olgu mainitud ka koht, mida söögi ajal kasutatakse.⁵⁰

Kõigil eelmainitud teotsemisaladel, sõltumatult käitiste liigist, ei või lasta alla kaheksateistkümneaastasi töövõtjaid töötada järgemööda üle nelja töötunni.⁵¹

12. Vabade tundide, teiste sõnadega, tööaja alguse ja lõpu määramisega on lugu samane, nagu töövaheaegade korraldamisega.

Töönduses, kaevanduses ja veonduses tööaja algus ja lõpp määritletakse käitiste sisekorra määruste kaudu.

Kaubanduses ja erandlikult käsitöönduses määritletakse sama küsimus linna- ja omavalitsuste sündmäärustega.⁵²

Erandlikult kaevanduses arvatakse tööaja lõpuks maapinnale saabumise moment ja alguseks laskumise hetk.⁵³

Põllumajanduses arvatakse tööaja lõpuks viimase töötunni möödumist töökohal. Tegelise tööpäeva alguseks loetakse aga töövõtjate kogunemiskohale ilmumise momenti.⁵⁴

E. Öörahu ja puhkepäevade õigus.

Öörahuks nimetame öist ajaühikut, mille kestuseks on keelatud töövõtjaid tööle rakendada. Puhkepäevadeks nimetame neid öid-päevi, mil töötamine on keelatud.

⁵⁰ Vrd. *ibid.*, §§ 8 ja 9.

⁵¹ RT 1924, 68, I, 30, § 15.

⁵² Vrd. *Sobranie uzak. i raspor. prav.*, 1906, I, 1894, 1895. — *Ibid.*, 1907, I, 1150. — RT 1920, 28, I, 106, § 4, märkus. — RT 1930, art. 385.

⁵³ *Ustav o promyšlennom trude*, § 194, primečanie.

⁵⁴ RT 1921, 102, I, 194, § 10.

Viimaste hulka kuuluvad peale teatavate nädalapäevade veel nädalapühapäevad ja riiklikult tunnustatud pühad ning suurte pühade eelpäevade õhtupoolikud, mil töötamine on üldiselt täiesti keelatud.

13. Öörahu on meil kindlustatud osaliselt alaealistele ja osaliselt ka naistele. Alla kaheksateistkümneaastaste rakendamine öötööks on keelatud veonduses, kaevanduses ja töönduses⁵⁵. Kuid selline öötöö keeld ei käi üle seitsmeteistkümneaastaste alaealiste kohta, kes teotsevad töodel, mis oma iseloomult peavad kestma katkestamatult päeval kui ka öösi. Mainime selliste käitistena klaasi- ja paberivabrikuid. Peale selle on seda laadi ka raua- ja terasevabrikute need tööd, kus kasutatakse reverbeer- ja regeneraatahjusid. Siia kuuluvad lõppeks ka pleki- ning traadigalvaniseeringu tööd, välja arvatud puhastamistöe.⁵⁶

Naiste öötöö ei ole lubatud ei töönduses ega kaevanduses, küll aga veonduses.⁵⁷ Siiski ei kuulu erandlikult selle keelu alla selline töö, mis on vajalik kiirelt rikkivate toorainete säästmiseks.⁵⁸

Keeld ei käi ka naiste ja kuueteistkümne- kuni kaheksateistkümneaastaste alaealiste öötöö kohta, mis on tingitud käitise normaalset käitamist häirivast *force majeure*'ist.⁵⁹

Öörahu töönduses, kaevanduses ja veonduses⁶⁰ on kindlustatud üldiselt üheteistkümne üksteisele vahetult järgneva tunni pikkusel ajavältel, kuhu kuulub ühe vahetuse käitise tööpäevast ajavahemik kella kahekümne ühest järgmise päeva kella viieni ja enama vahetuse käitisetööpäevast ajavahemik kella kahekümne kahest järgmise päeva kella viieni. Kuid kui seda erakordsed olud nõuavad, võib kuuekümneks päevaks aastas öönormi lühendada kümnetunniseks.⁶¹

Peale ülalmainitud tööharude öörahu on kaitstud ka põllumajanduses. Ka kõige pikemal tööpäeval olgu

⁵⁵ RT 1924, 68, I, 30, § 16.

⁵⁶ Ibid., § 16, a, b, c.

⁵⁷ Ibid., § 17.

⁵⁸ Ibid., § 19, b.

⁵⁹ Ibid., § 19, a.

⁶⁰ Ibid., § 18. — Vrd. Ustav o prom. trude, § 195.

⁶¹ RT 1924, 68, I, 30, § 20. — Kuid see norm ei käi alla 18-aastaste töövõtjate kohta: vt. RT 1929, art. 634.

töövõtjale võimaldatud ühe ööpäeva kestel vähemalt üheksatunnine öövaheaeg.⁶²

Samuti on keelatud leiva, kondiitrisaaduste ja teiste seesuguste jahuainete valmistamine öösi. Siin mõistetakse öörahuna vähemalt seitsme üksteisele järgneva tunni pikkust ajavälde. See ajavahemik peab sisaldama aja kella kahekümnekolmest järgmise päeva kella viieni. Kui seda kliima või aastaaeg õigustab, või kui on nii kokku lepitud asjast huvitatud tööandjate ja töövõtjate organisatsioonide vahel, võib asendada seda ajavahemikku ajavahemikuga kella kahekümne kahest järgneva päeva kella neljani.⁶³

See keeld käib nii käitise omanikkude kui ka töövõtjate kohta. Kuid ta ei puutu ülalmainitud saaduste kodusesse valmistamisse ühe ja sama majapidamise liikmete isiklikuks tarvitamiseks.

14. Puhkeajaõiguse maksvuse piirkonnaks on põllumajandus ühes kõrvalharudega, kaubandus, veondus, kaevandus ja tööndus. Üldiseks allikaks on Pühade ja puhkepäevade seadus.⁶⁴ Veonduse, kaevanduse ja töönduse alal lisandub siia eriallikana Tööstusettevõtete nädalapuhkepäevade seadus.⁶⁵ Neile eelmisile lisandub põllumajanduse piirkonnas täiendavalt veel Põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seadus⁶⁶, kaubanduse alal 1906. aasta 15. novembri puhkeajaseadus ning sellekohased linna- ja maaomavalitsuste sundmäärused ja raudteelaste teotsemise alal veel 1921. aasta 27. aprilli sisekorramäärus.

Kõigil eelmainitud aladel esineb riiklikkude pühadena ja puhkepäevadena⁶⁷ 1. uusaasta, 2. kolmekuningapäev, 3. iseisvusepäev, 4. palvepäev, 5. suur reede, 6. kevadepühad, 7. esimene mai, 8. ristipäev, 9. suvistepühad, 10. jaanipäev ja 11. jõulupühad. Nendeks päevadeks seiskub töö ja tegevus vähemalt kahekümne neljaks üksteisele vahetult järgnevaks puhketunniks.⁶⁸

⁶² RT 1921, 102, I, 194, § 12.

⁶³ RT 1929, art. 208, 266, 267, 324, 325, 645. — RT 1930, art. 34.

⁶⁴ RT 1922, 155/156, I, 93. — Vt. ka RT 1923, 132/133, I, 109.

⁶⁵ RT 1926, 4, I, 6. — RT 1923, 132/133, I, 109. — RT 1926, 67, II ja 78, II.

⁶⁶ RT 1921, 102, I, 194.

⁶⁷ RT 1922, 155/156, I, 93, § 1.

⁶⁸ RT 1926, 4, I, 6, § 3.

Vähemalt kolmekümne kuueks puhketunniks järgemööda vabastatakse töövõtjad nädalapühadeks töönduses, kaubanduses ja veonduses.⁶⁹ Siiski erandlikult on töötamine neilgi päevadel lubatud⁷⁰:

a) „seltskondlikkudes huvides elanikkude igapäevaste tarviduste rahuldamiseks tehtavatel töödel veemuretsemise ja valgustuse alal ning ühendusteedel“,

b) „käitistes vahetpidamata kestva valmistusega tööde tegemiseks, mida ei või katkestada ega edasi lükata nende tehnilise iseloomu tõttu“,

c) „valvekorra juures käitistes, töö korrapäraseks käiguks käitistes tarvilikkude puhastus- ja korrashoiutöödel, samuti ka töödel, mille eeltäitmiseta käitise kindlaksmääratud ajal tööd alata ei saaks, niipalju kui võimalik ei ole teha neid töid äripäevadel“; ning

d) „töödel, kus valmistatakse saadusi toorainetest või ümbertöötamisel olevatest ainetest, mis kergesti rikki lähevad ja mida tarvis hävinemisest päästa, kui seda tööd võimalik ei ole teha äripäevadel“.

Viimaste tööde tegijaile võimaldatakse puhkeaeg erikorras, mis avaldatakse üldiseks teadmiseks „Riigi Teatajas“.⁷¹

Käitiste juhatused on kohustatud koostama nende puhkepäevade kava, mil tööd üldse ei tehta. Selles kavas olgu eraldi tähendatud need tööd, mida on vaja teha pühapäevadel ja pühadel. Samuti olgu seal määrateldud nende tööde täitmise viis ja ühtlasi ka nendel töödel teotsevatele töövõtjatele puhkeaja võimaldamise kord.⁷²

Põllumajanduses on pühad ja pühapäevad tööliste ja teenijate puhkepäevadeks. Sel ajal põllumajanduslikud töövõtjad ei ole kohustatud tegema põllutööd, kuna siiski kodumajanduses teotsejad selliseid töid on kohustatud tegema, millela seal läbi ei saa, näiteks, karjatalitamine ja hobustesöötmine. Seejuures peavad viimasena mainitud töövõtjad olema pooled pühad tööst vabad.⁷³

⁶⁹ Ibid., § 3.

⁷⁰ Ibid., § 4.

⁷¹ Ibid., § 5. — See küsimus määratellakse lähemalt RT 1926, 78, II.

⁷² RT 1926, 4, I, 6, § 7.

⁷³ RT 1921, 102, I, 194, § 16.

Ka kaubanduses on nädalapühapäevad ja nädalapühad palgaliste töövõtjate puhkeajaks.⁷⁴ Sellest üldisest põhimõttest on aga arvutu palju kasuistlikke erandeid mitmesuguste kaubanduslike eriteotsemiste jaoks. Kõigi nende küsimuste üksikasjalik korraldamine allub linna- ja maa-valitsuse sundmääruste võimkonnale. Enne sellekohaste määruste koostamist ja avaldamist on mainitud omavalitsused kohustatud kaupmeeskonna ja kaubanduse ala töövõtjate esindajate arvamustega tutvuma seks otstarbeks moodustatavate eelkomisjonide kaudu.⁷⁵

Ka raudteelaste teotsemisalal⁷⁶ esineb erinevaid korraldusi. Üldiselt on see küsimus nii lahendatud, et need raudteelased, kelle tööaeg oleneb nende eriliste funktsioonide täitmise kestusest, saaksid ühe ööpäeva jooksul ühekordse kaheksatunnise ja kuu jooksul ühekordse kahekümneljätunnise puhkeaja. Vagunisaatjatele võimaldatakse kuu jooksul vähemalt kolmekordset kahekümneljätunnist kodukohas viibimist. Rongiteenijate ühekordse puhkuse pikkus on kahekordne kodust äraoleku aeg, millest välispuhkus maha arvatakse. Välispuhkus ei või olla väiksem kui kolmeljandikku eelmisest tööajast. Kui tehtud tööle järgneb töö, mis nõuab rutulist teostust ja juba tehtud töötundide arv ühes järgnevate töötundide arvuga kokku üle lubatud ülemäära ei lähe, siis ei ole vaheline puhkus obligatoorselt kohustav. Kaheteistkümneturnise reservitöö järel lastakse teenijad puhkusele. Kui reservis olek ei ole ületanud kahteist töötundi, siis on teenijad kohustatud tarbe korral uuesti tööle ilmuma. Need raudteelased, kes töötavad vahetustega, saavad ööpäeva jooksul vähemalt ühekordselt kaheksatunnise puhkeaja ja kuu jooksul vähemalt kahekordselt kakskümmend neli puhketundi.

Kõigil majanduslikel teotsemisaladel põllumajandusest tööduseni lõpetatakse töö ja tegevus kell kaksteist: 1) suuresel laupäeval, 2) suvistepühade laupäeval, 3) jõulu laupäeval ja 4) vana-aastal.⁷⁷

---

⁷⁴ Vt. Sobranie uzak. i raspor. pravít., 1906, I, 1894, 6 jj. — Ibid., 1907, I, 1150. — RT 1930, art. 385.

⁷⁵ Sobranie uzak. i raspor. pravít., 1906, I, 1894, 10.

⁷⁶ Raudtee sisekorra määrus 27. aprillist 1921. aastast.

⁷⁷ RT 1922, 155/156, I, 93, § 1, märkus.

Kirjanduse ülevaade.

Julius Magnus. **Maailma kõrgemad kohtud.** (Die höchsten Gerichte der Welt, Leipzig 1929.)

Kui kõrgelt võib hinnata oma kodumaa kõrgemat kohut ja misuguseid ülesandeid omistakse viimasele, näeme allpool refereeritava J. Magnuse teose „Die höchsten Gerichte der Welt“ eessõnast, kus autor, pühendades selle teose Saksa Riigikohtule tema 50 aasta kestuse puhuks, algab oma eessõna järgmiselt: „Dem grossen Hüter des deutschen Rechts und seiner Einheit zum Gedenktage seines 50-jährigen Bestehens...“

Ja peab tunnustama, autor on väarikalt ja leidlikult osanud Saksa Riigikohtu juubelpäeva meelde tuletada ja jäädvustada: ta on seks puhuks koostanud võrdlemisi koguka ja täieliku teose ülevaadetest tähtsamate riikide kõrgemate kohtute üle.

J. Magnus kuulub selle kaunis rohkearvulise saksa õigusteadlaste pere hulka, kes viimasel ajal eriti hoogsalt on hakanud teotsema võrdleva õigusteaduse alal. Vastavate teoste arv aina kasvab.¹

Kui aga mõneski sellelaadilises teoses teatava ettevaatusega pead asuma mõne välismaa seaduseandliku materjali kasutamisele, teades, et teose autor ei tunne selle maa keelt ja paljude seaduseandlike aktide olemasolugi, kuna ta ei märgi ka oma ligemaid kaastöölisi sel alal, kui oledki leidnud säärastes koguteostes kurioosumeid oma riigi seaduseandluse kohta, — siis säärast kahtlust seda kõne all olevat teost kasutades tekkida ei või: vastavad kirjutised-ülevaated üksikute kõrgemate kohtute kohta on teose jaoks hangitud neile kohtutele ligida! seisvatelt isikutelt, peamiselt isegi vastavate kohtute esimeestelt.

See asjaolu ja osalt ka koostaja-autori hoolsus ei ole lasknud teosesse sattuda — nii palju kui see märgatav — võõriti ja moonutatult vastavas välismaa keeles edasi antud asutiste nimetusi, õiguslikke termineid jne., mis paljudes säärastes teostes väga sagedasti silma torkab.

Oma teosesse on Magnus hankinud kirjutisi 27 Euroopa, 1 Aafrika, 13 Ameerika, 6 Aasia, 1 Austraalia ja peale selle mõne Prantsuse ning Inglise asumaade kõrgema kohtu üle.

Need ülevaated moodustavad teose I jao, kus toodud üksikute riikide kohtud (Gerichte einzelner Staaten). Teose II jaos on käsitletud riikidevahelisi kohtuid, nn. „überstaatliche Gerichte“.

Enam-vähem kõik kirjutised on koostatud ühe ja sama kava järgi. Alul antakse ajalooline ülevaade vastava kõrgema kohtu

¹ J. Magnus'e toimetusel ilmub ka suurem võrdlevat õigust käsitlev teosteseeria üldnimetusel: „Tabellen zum internationalen Recht“.

tekkimis- ning arenemiskäigust, siis kirjeldatakse tema organisatsiooni, selle järel käsitletakse selle kohtu kompetentsi küsimust ning lõpuks tuuakse statistilisi materjale kohtutegelusest ja andmeid isiklikust koosseisust.

Suurriikide kõrgematele kohtutele — esmajoones Saksa oma- dele — on pühendatud muidugi rohkem tähelepanu juba ruumi poolest. Nii on — mis täiesti arusaadav — eriti põhjalikult peatunud Saksa Reichsgericht'i ja Kammergericht'i juures. Samuti on vastavalt riikide tähtsusele rahvusvahelises elus pikemalt kirjeldatud Prantsuse, Itaalia, Inglise ja Ameerika Ühendriikide kõrgemate kohtute korraldust.

Kuij ka Eesti kõrgemale kohtuasutisele on antud võrdlemisi küllaltki ruumi (lk. 174—184).

Ülevaate meie Riigikohtust on kirjutanud Riigikohtu esimees K. Parts, mis tagab ülevaate asjalikkuse ja andmete täpsuse. Ja õiged andmed — see on esimene nõue säärastelt teostelt.

Ülevaates meie Riigikohtust on kinni peetud vastavast teoses üldiselt esinevast kavast.

Kõige pealt tutvustab kirjutise autor lugejat Riigikohtu tekkimislooga (I Geschichtliches). Selleks kirjeldatakse lühidalt poliitilis-ajaloolisel foonil üldse meie kohtukorralduse tekkimis- ja arenemiskäiku. Alates meie kohtute ajalugu Vene 1917. a. oktoobrirevolutsioonist, peatub autor möödaminevalt ka enamlaste ja Saksa okupatsiooni aegsete võimude tegevusel meie maal, siis Eesti Ajutise Valitsuse sammudel ning lõpuks kohtute tegevust reguleeriva kohtuministri 1918. a. 11. nov. määrusel, millega teataval määral alus pandi meie praegusele kohtukorraldusele.

Kirjutise II osas käsitletakse Riigikohtu organisatsiooni küsimust. Siin peatub autor 1919. a. 21. okt. Riigikohtu Seaduse põhjal Riigikohtu nime ja asukoha juures, tuues muu seas ka põhjendusi, miks Riigikohtu asukohaks valitud just Tartu.

Edasi loendatakse samas osas, missugused küsimused kuuluvad Riigikohtu kompetentsi üldse, räägitakse Riigikohtu liikmete valimiskorrast, kandidaatidelt nõutavatest tingimustest ja Riigikohtu liikmete omavahelisest osakondadeks jagunemisest ja viimase nähtuse põhjendusest.

Lõpuks peatutakse ses osas veel Riigikohtu üldkogu ja osakondade, nende koosseisu, istungite ja lühidalt ka asjaarutamise korra juures.

Ülevaate III osa käsitleb Riigikohtu kompetentsi küsimusi: loendatakse nii üldkogule, kui ka tsiviil-, kriminaal- ja administratiiv-osakonnale alluvaid asju, räägitakse Riigikohtu otsuste avaldamisest, küsimusest, kuivõrt Riigikohus on õigustatud üksikute seaduste põhi-seadusepärasuse järgi valvama. Selle osa lõpus peatutakse veel Riigi-

kohtu juures asuva prokuratuuri korraldusel. IV osa (teoses eksi kombel kannab järjekorranumbrit III) sisaldab statistilisi andmeid Riigikohtu tegeluse kohta, mille puhul autor märgib ka meie Riigikohtu tööga ülekoormatust.

Lõpuks, kirjutise viimases, V-as osas (Persönliches) antakse lühike ülevaade Riigikohtu koosseisu kohta, alates Riigikohtu asutamisest.

Sellega piirdubki Riigikohtu esimehe K. Partsi kirjutise sisu.

Oma objektiivsuse ja ülevaatlikkuse poolest võib see artikkel välismaalasele tarbe korral küllaltki kasulik olla. Seda enam on ta meile vastuvõetav kui vastand neile ühekülgetele, tihti sihilikkudele, meie seaduseandlust ignoreerivatele ülevaadetele, mis rohkelt arvul ilmunud ja ilmuvad välismaa ajakirjades ja koguteostes.

Kuid kordame — ka üldiselt on see Magnus'e teos „Die höchsten Gerichte der Welt“ väärikas teos: kõik kirjutised tunduvad asjalikkudena ja täpsatena.

Lõpuks märgime veel üht iseloomulikku asjaolu kõnesolevas teoses: viimase autor-koostaja on paigutanud oma teose lõppu ülevaate ka Alalise Rahvusvahelise Kohtukoja kohta. See samm tema poolt tundub eriti kokkukõlas olevat teose eessõna lõppplausega: „Möge auch diese Schrift zeigen, wie das gemeinsame Band des Rechts trotz aller Gegensätze, trotz aller Kämpfe die Welt umschlingt. *Justitia fundamentum mundi!*“

Magnuse vaateid säärastest sidemetest kui ka kõnesolevat raamatut peaks vägagi tervitama.

E. I.

Itaalias uus kriminaalseadustik ja kriminaalkohtupidamise seadustik.

24. dets. 1925. a. seadus tegi Itaalia valitsusele kohuseks parandada kriminaal-, materiaal- ja protsessiseadustikke. Sama seadus määras ka põhimõtted, mis alusel pidi parandamine toimuma. Komisjonid asusid kohtuministri A. Rocco isiklikul juhatusel tööle. Käesoleval aastal valmisid mõlemate seadustikkude eelnõud. Peale parlamendikomisjoni poolt läbivaatamist esitas valitsus eelnõud kuningale kinnitamiseks. Kinnitamise järel publitseeriti seadustikud 28. oktoobril. Maksma hakkavad mõlemad 1. juulil 1931. a.

Vaatamata sellele, et 1925. a. seadus räägib seadustikkude parandamisest, on publitseeritud seadustikkudes sedavõrt palju uut, et neile tuleb vaadata kui uutele koodeksitele. On huvitav märkida, et materiaal- ja protsessiseadustiku väljatöötamine on toimunud rööbiti ja mõlemad hakkavad maksma ühel ajal. Kohtumõistmise seisukohast on sellel suured hüved, sest on kõrvaldatud vastuolud, mis võimalikud eri aegadel välja töötatud seadustikkude vahel.

Lähemates numbrites anname „Õiguse“ lugejatele ülevaate mõlematest seadustikkudest.

R. R.

Riigikohtu tegelus.

Administratiivosakond.

Kas Saksa Kultuurnõukogu on õigustatud iseseisvalt koolinõuniku tööd korraldama?

Vastus: eitav.

Seaduseandliku delegatsiooni poolt 5. III. 1920. a. vastu võetud määruses maakonna- ja linnavolinikkude kohta (RT 1920 — 39/40) on ette nähtud omavalitsuste ja Haridusministeeriumi õigused koolinõunikude ametisseääramisel, ametist vabastamisel ja nende tööala korraldamisel. Selle määruse § 1. on otseselt ette nähtud, et koolinõuniku tööala määrab instruksioon, mis Haridusministeeriumi poolt kinnitatakse, ning § 3. järgi töötavad koolinõunikud Haridusministeeriumi üldise ülevälve all. Vähemusrahvuste koolide ülevälve alal teotseva koolinõuniku juriidiline seisukord ei ole ühegi seadusega erandiliselt korraldatud, vaid tema teotseb üksnes 5. III. 1920. a. määruse alusel ja piirides. Vähemusrahvuste kulturomavalitsuse seaduse § 2-st, mille järgi kultuur-omavalitsuse asutiste võimupiiri kuulub emakeelsete koolide organiseerimine, valitsemine ja järelevälve, ei saa mõista nii, et sellega on ka koolinõunik arvatud kultuur-omavalitsuse asutistele alluvaks ametnikuks, kes ei tööta enam Haridusministeeriumi ülevälve all, vaid kelle tööd kultuurnõukogu võib iseseisvalt normida. Koolinõuniku instituuti see paragrahv üldse ei puuduta. Vähemusrahvuste kulturomavalitsuse seaduse § 1. alusel võivad kulturomavalitsusel koolinõuniku suhtes seepärast olla ainult samad õigused, mis on ette nähtud territoriaalsetel omavalitsustel 5. III. 1920. a. määruse järgi. Kui kulturomavalitsus soovib, et kulturomavalitsuse koolinõuniku tööala oleks korraldatud lahku minevalt teiste koolinõunikude tööst, siis ei või tema seda korraldada iseseisvalt, vaid tema peab vastava juhatuskirja eelnõu esitama Haridusministeeriumile kinnitamiseks.

(R. adm. osak. t. nr. 218 I — 1930.)

Kas Tartu linna kinnisvaramaksu määramisel korrashoiu kulude mahaarvamine peab toimuma üldtulust järkudekaupa vastavates protsentides?

Vastus: eitav.

Kinnisvaramaksu määramisel Linnamaks. sead. § 6. põhjal kinnisvara keskmise puhastulu järgi arvatakse sama seaduse §§ 15. ja 16. alusel kinnisvara üldtulust maha kinnisvara korrashoiu kulud, mis linnavolikogu poolt kindlaks määratud vastavates % % -es kinnisvara üldtulu kohaselt. Linnamaksu seaduse §§ 6., 15. ja 16. ei näe ette, et korrashoiukulude mahaarvamine peaks tingimata toimuma

üldtulust järkudekaupa vastavates protsentides. Niisugust mahaarvamise viisi ei ole ette nähtud ka juhatuskirjas kinnisvara hindamise kohta Tartu linnas (RT 1928 — 71). Nii eespool toodud seaduse määrustes, kui ka juhatuskirja § 9. on ette nähtud ühekordne kulude mahaarvamine teatava protsendi määral kinnisvara aasta üldtulust. See asjaolu, et juhatuskirja § 9. toodud tabeli kohaldamisel tuleb teatava sissetuleku suuruse juures väiksema sissetuleku juures korrashoiukuludena maha arvata rohkem kui suurema sissetuleku juures, ei õigusta toimetama mahaarvamist hoopis eraviisi järgi, mis ei ole seadusega ette kirjutatud ega juhatuskirjas ette nähtud.

(R. adm. osak. t. nr. 273 I — 1930.)

Kas Metsadeameti otsuste, korralduste ja määruste peale saab adm. kohtu korras Riigikohtule kaevata?

Vastus: eitav.

Adm. K. K. § 6. järgi alluvad Riigikohtule kaebused üksikute ministrite, ministeeriumide, nende peavalitsuste või viimastega võrdsete allühikute ja teiste kõrgemate administratiivasutiste või ametnikkude otsuste, korralduste ja määruste vastu. Nagu nähtub Vabariigi Valitsusele alluvate asutiste koosseisude määrusest (RT 1929 — 63), on Metsadeamet Riigimaade ja Metsade Valitsuse allühik. Järelikult ei kujunda Metsadeamet põllutöoministeeriumi peavalitsust ega sellele võrdset allühikut, ega ole ka mingisugune kõrgem administratiiv-asutis, kelle otsuste, korralduste ja määruste peale võiks kaevata otseselt Riigikohtule.

(R. adm. osak. t. nr. 491 I — 1930.)

Kas käsitöölisekohale tuleb maasaajaks määrata just käsitöölise?

Vastus: jaatav.

Maaseaduse § 15. lit. a ja § 20. märkus 1 lit. e nähtub, et riigimaadest kuuluvad väljaandmisele eriiühikutena ka niinimetatud käsitöölisekohad. Riigimaade planeerimise tehniliste juhtnööride § 28. selgitab, missugustel tingimustel ja kellele just riigimaade planeerimisel käsitöölisekohad eraldatakse. Esitatud seaduse ja juhtnööride määrustest selgub, et käsitöölisekohad on mõeldud väljaandmiseks just käsitöölisele: rätsepatele, kingseppadele, seppadele, puuseppadele jne. Kui on planeeritud mõni koht käsitöölisekohana ja sellisena väljaandmisele määratud, siis vastavalt sellele tuleb ka maasaajate kandidaatide määramisel Maaseaduse § 20. ja MTM § 66. ja järgmiste korras sellele kohale maasaajaks määrata käsitöölise ning Maaseaduse § 20. ja MTM § 77¹ tähendatud maasaamise eesõigusi tuleb arvesse võtta ainult maasoovijate käsitöölise kohta.

(R. adm. osak. t. nr. 569 I — 1930.)

Kas reservi üle viidud riigiametnik on õigustatud reservis olemise ajal tööjõu kaotamise puhul pensioni saama Pensionisead. §§ 9—15 alusel ja tabel nr. 2. järgi?

Vastus: eitav.

Riigiteenistuse seaduse § 1. järgi loetakse riigiteenijaiks ametnikkudeks need, kes teenivad riigiasutiste koosseisudes ette nähtud ametikohtadel. Ametnikkude reservis olev isik ei teeni mingisugusel ametikohal ega täida mingisuguseid ametikohuseid. Järelikult, kuigi Riigiteenistuse seaduse § 17. järgi loetakse reservi üle viidud ametnikud kuue kuu kestel veel riigiteenistuses seisvateks, ei saa neid lugeda riigiteenijateks sama seaduse § 1. mõttes, sest neil ei ole ametikohta ja nad ei täida teenistuskohuseid. Ka ei saa neid riigiteenijateks lugeda Riigi- ja omavalitsuse teenijate pensioniseaduse mõttes, sest see seadus eeldab samuti ametikohta ja teenistuskohuste täitmist, nagu see selgub §§ 1., 3., 4., 12. ja järgmistest, milles räägitakse ametikohast ja ametikohuste täitmisest. Kui nüüd reservi üle viidud ametnik ei ole enam riigiteenija eeltähendatud pensioniseaduse mõttes, siis ei ole ta õigustatud reservis olemise ajal tööjätkamise võimaluse kaotamise puhul pensioni saama Pensioniseaduse §§ 9—15 alusel ja tabel nr. 2. järgi, sest tal ei ole mingisuguseid ameti- või teenistuskohuseid, mille täitmist haigus võiks takistada.

(R. adm. osak. t. nr. 660 II — 1930.)

Kas teadaannete ja avaldiste kohta, mis maksustamisele tulevad Tempelmaksutariifi nr. 41. järgi, võib maksev olla erand, mis ette nähtud avaldiste kohta, mis Tariifi nr. 1 alla kuuluvad?

Vastus: eitav.

Teadaanded ja avaldised selle järgi, missugustel juhtudel nad esitatakse, on Tempelmaksutariifis maksustamise suhtes kahte iseseisvasse gruppi nr. 1 ja nr. 41 all jaotatud. Igas grupis on ka ette nähtud erandid sellesse gruppi kuuluvate teadaannete ja avaldiste tempelmaksustamiseks aluseks võetud määrast. Erandid on ette nähtud ühte teatavasse gruppi kuuluvate avaldiste ja teadaannete kohta ja seepärast järelikult ei või erandeid, mis ühte gruppi kuuluvate teadaannete ja avaldiste kohta tehtud, laiendada teise gruppi kuuluvate teadaannete ja avaldiste peale ainult sel põhjusel, et teise gruppi kuuluvate avaldiste kohta on aluseks võetud maksustamine, mis maksev esimese grupi kohta, sest vastasel korral ei oleks mõtet neid teadaandeid ja avaldiseid kahe iseseisva grupi peale jaotada. Teiste sõnadega, erandid on maksvad ainult nende teadaannete ja avaldiste kohta, mis jaotuse järgi kuuluvad sellesse gruppi, milles teatav erand ette nähtud. Seepärast teadaannete ja avaldiste kohta, mis tuleb maksustada tariifi nr. 41. järgi, ei või maksev olla erand, mis ette nähtud avaldiste kohta, mis tariifi nr. 1 alla kuuluvad.

(R. adm. osak. t. nr. 795 II — 1930.)

Kas reservis olevat riigiametnikku võib teenistuskohuste täitmisel saadud parandamata haiguste ja töövõime kaotamise tõttu Riigiteenistuse seaduse § 39. p. 2 lit. b põhjal riigiteenistusest vabastada?

Vastus: eitav.

Riigiteenistuse seaduse (RT 149 — 1924) § 13. põhjal viiakse ametnik, kelle ametikoht kaotatakse, uuele kohale samas ametkonnas, vaba koha puudumisel aga ametnikkude reservi. Sellest järgneb, et ametnikkude reservis oleval isikul ei ole enam teenistus- või ametikohta, kuigi teda sama seaduse § 17. põhjal loetakse selles paragrahvis ette nähtud aja jooksul veel riigiteenistuses seisvaks. Riigiteenistuse seaduse § 39. p. 2 lit. b põhjal lõpeb ametivahekord riigi ja ametniku vahel ametisemäärava ülemuse kirjaliku otsusega ametniku parandamata haiguse pärast, kui see ametikohuste täitmist takistab. Reservis oleval ametnikul ei ole mingisugust ametikohta, järelikult ei ole ka ametikohuseid, mille täitmist haigus võiks takistada. Sellest selgub, et ametnikkude reservis olevat isikut ei saa riigiteenistusest ega ametikohast (sest viimast ei ole enam) vabastada Riigiteenistuse seaduse § 39. p. 2 lit. b põhjal.

(Riigikohtu adm. osak. t. nr. 817 II — 1930.)

Kas metsatööstus-ettevõtete jaoks võib Ots. maksude seaduse § 479. alusel lunastada äritunnistusi ka pooleks aastaks?

Vastus: eitav.

Otsekoheste maksude seaduse § 449. lisa III ja § 480-st nähtub, et metsatööstus-ettevõtete jaoks äritunnistuse lunastamine on ainult ülestöötatava metsa ostuhinnast, aga mitte metsa ülestöötamise kestusest, kuna metsa ülestöötamise mitte-lõpetamise korral aasta lõpuks, milleks äritunnistus lunastatud, on ettevõtte järgmiseks aastaks kohustatud lunastama hinnata äritunnistuse.

(Riigikohtu adm. osak. t. nr. 845 II — 1930.)

Kas on tarvis ühe valla piirides mitme lepingu põhjal ja ise kohas asuva metsatööstus-ettevõtte jaoks eraldi äritunnistust lunastada?

Vastus: jaatav.

Ots. maksude seaduse § 455. põhjal peab iga üksiku tööstusettevõtte jaoks äritunnistuse lunastama. Kui ettevõtja omandab ülestöötamiseks metsa mitmelt isikult eri lepingute põhjal ja iga lepingu põhjal metsa ülestöötamine sünnib territoriaalselt eri piirides, siis ei ole Otsek. maksude seaduse mõttes tegemist ühe ettevõttega, vaid mitme ettevõttega, ning iga üksiku lepingu põhjal eripiirides toimuva metsa ülestöötamise jaoks on tarvis lunastada eri äritunnistust vastavalt metsa ostuhinnale. Valla piiridel ei ole seejuures mingisugust tähtsust.

(Riigikohtu adm. osak. t. nr. 845 II — 1930.)

Vastutav toimetaja: **F. Karlson**. Väljaandja: **Tartu Õigusteadlaste Selts**.

K. Mattieseni trükikoda O/Ü., Tartus, 1930.

LAHEMAD KAASTÖOLISED.

A. Brandt, S. Csekey, R. Eliaser, E. Erdmann, D. Grimm, Th. Grünthal, K. Gyldenstubbé, J. Jans, P. Kann, F. Karlson, A. T. Kliiman, A. Luiga, J. Lõo, H. Madison, N. Maim, L. Olesk, K. Parts, A. Piip, P. Poom, M. Pung, K. Saarmann, K. Selter, M. Taevere, O. Tief, I. Tjutrumov, L. Villecourt.

KAASTÖOLISTELE!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on nõutav, et juriidilises ajakirjas „Õigus“ avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga, parandusteta ja vahelekirjutusteta; eriti soovitatav masinkiri (vähemalt 3 sm laiuse vaba äärega). — Tarvitamist leiavad ainult trükivalmis käsikirjad; korrektuurides on lubatud vaid trükivigade parandus ja äärmisel juhul üksikute sõnade muutmine. — Soovi korral saadetakse autorile esimesest korrektuurist äratõmme, mis viivitamata tuleb tagasi saata. — Ühtluse tõstmiseks alluvad kõik käsikirjad keelelisele korrektuurile. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurde lisatud soovil. — Autorid võivad saata artikleist äratõmbeid, missugune soov tuleb märkida artikli alguses äratõmmete hulga äramärkimisega. Äratõmmete arv on määratud klišeede ja toimetuse kaudu tehtud tõlgete kulud kaasa arvatud.

Käsikirjad saata aadressil: „Õiguse“ toimetus, Tartus, Aia tn. nr. 35.

IX Õigusteadlaste Päeva protokollid

(referaadid ja läbirääkimised) üksikmüügil saadaval. 96 lk.

Hind 1 kroon.

Tellida „Õiguse“ talitusele, Tartu, Aia tän. 35.

Hinna ettesaatmisel kas rahas või postmärke saadetakse raamat tellijale postikuludeta kätte.

ÕIGUSE TOIMETUS

1931. a. ilmub juriidiline ajakiri

„ÕIGUS“

kaheteistkümnendal aastal.

TOIMETUS:

R. Rägo (peatoimetaja), K. Grau, E. Maddison,
A. Palvadre, K. Parts, J. Reinhold, J. Uluots ja
E. Ein (tegevtoimetaja).

Sisuks juriidilised artiklid, kodu ja välismaa seaduseandluse ülevaade, kodu- ja välismaa kohtute tegelus; eriti rõhutatakse Riigikohtu tegeluse käsitlemist.

Lisana annab „Õigus“ 1930. a. Riigikohtu otsuseid.

Lähemateks kaastöötajateks on Tartu ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

Aasta jooksul ilmub 10 numbrit.
Numbri suurus ühes lisaga 48—64 lk.

Tellimishind: 7 krooni aastas, üksiknumber 75 s.

On veel saada ajakirja eelmisi aastakäike hinnaga (ühes lisaga): 1920. a. — 1 kr. 50 s., 1921. a. — 3 kr., 1922. a. — 8 kr., 1923. ja 1924. a. — 4 kr., 1925., 1926., 1927. ja 1928. a. — 4 kr. 50 s., 1929. ja 1930. a. — 7 kr.

Toimetuse ja talituse aadress: Tartu, Aia tän. nr. 35, telefon nr. 81.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.

Hind 75 senti

